EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 19.11.2024
COM(2024) 538 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

o delovanju evropskega trga ogljika v letu 2023

{SWD(2024) 264 final}

Kazalo

1. Uvod ... 2
2. Stanje na področju EU ETS ... 3
   2.1 Področje uporabe ... 3
   2.2 ETS 2 – novi sistem za trgovanje z emisijami za stavbni sektor, sektor cestnega prometa in dodatne sektorje ... 4
   2.3 Socialni sklad za podnebje ... 4
3. Zgornja meja emisij ... 5
4. Prodaja pravic na dražbi ... 8
5. Brezplačna dodelitev pravic ... 10
   5.1 Mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah ... 13
   5.2 Tveganje selitve virov CO_2 za blago, proizvedeno v EU v sektorjih, zajetih s CBAM, za izvoz 13
6. Trg ogljika EU ... 16
   6.1 Uravnoteženje ponudbe in povpraševanja ... 16
   6.2 Prostovoljna ukinitev pravic ... 17
   6.3 Nadzor trga ... 18
7. Trendi emisij ... 20
8. Prihodki iz EU ETS ... 24
   8.1 Pomoč za posredne stroške ... 27
   8.2 Sklad za inovacije ... 30
   8.3 Sklad za modernizacijo ... 32
   8.4 Sklad za razogljičenje v okviru ETS za Grčijo ... 35
9. Letalstvo ... 35
10. Pomorski promet ... 39
11. Okvir za izvajanje EU ETS ... 40
   11.1 Spremljanje in poročanje o emisijah ... 41
   11.2 Preverjanje in akreditacija ... 43
   11.3 Smernice ... 44
   11.4 Pristojni nacionalni organi ... 44
   11.5 Skladnost z EU ETS ... 45
12. EU ETS v okviru podnebnega in energetskega upravljanja EU ... 47
13. Povezava med EU ETS in švicarskim ETS ... 48
14. Povzetek ... 51

1. Uvod

Sistem Evropske unije za trgovanje z emisijami (EU ETS) je temelj podnebne politike EU, namenjen pa je stroškovno učinkovitemu zmanjšanju emisij. V okviru sistema sta določeni zgornja meja in cena za emisije iz energetskega, industrijskega, pomorskega in letalskega sektorja v Evropi, ki povzročijo približno 40 % vseh emisij EU.

Zgornja meja zagotavlja, da se emisije sčasoma zmanjšajo, cena ogljika, ki jo določi trg, pa pomeni spodbudo za podjetja, da zmanjšajo emisije na področjih, kjer je to stroškovno najugodneje. Cena ogljika določa tudi prihodke, ki jih EU ETS ustvarja za naložbe v podnebne ukrepe in energetski prehod.

EU ETS je od začetka delovanja leta 2005 prispeval k 47-odstotnemu zmanjšanju emisij iz proizvodnje električne energije in toplote ter industrijske proizvodnje[1], ob tem pa ustvaril več kot 200 milijard EUR prihodkov z dražb.

V letu 2023 je bilo zmanjšanje emisij iz teh sektorjev na letni ravni do zdaj največje, in sicer za 16,5 % v primerjavi z letom 2022, predvsem zaradi pospešenega uvajanja obnovljivih virov energije v elektroenergetskem sektorju, ki ga je olajšal trajen in močan signal cene ogljika.

Skupni prihodki iz EU ETS v letu 2023 v višini skoraj 44 milijard EUR so bili razporejeni predvsem v proračune držav članic, pa tudi v sklad za inovacije in sklad za modernizacijo ter proračun mehanizma za okrevanje in odpornost za načrt REPowerEU[2].

Kljub temu so potrebna nadaljnja prizadevanja za zmanjšanje emisij in preobrazbo gospodarstva EU v skladu s cilji evropskih podnebnih pravil[3] in evropskega zelenega dogovora. EU se je na poti k doseganju nevtralnosti do leta 2050 zavezala, da bo do leta 2030 zmanjšala emisije za vsaj 55 % v primerjavi z ravnmi iz leta 1990. Leta 2023 je bila zato v okviru svežnja reform „Pripravljeni na 55“ revidirana direktiva o EU ETS. Revidirana direktiva je zdaj v celoti v veljavi, Komisija in države članice pa si prizadevajo za njeno izvajanje.

To poročilo vsebuje pregled delovanja EU ETS v letu 2023 in prvi polovici leta 2024, vključno z izvajanjem revidirane direktive iz leta 2023. V njem so povzetek zakonodajnega dela

[1] Emisije ETS iz naprav v elektroenergetskem in industrijskem sektorju v letu 2023, pri čemer se ne upoštevajo naprave v Združenem kraljestvu razen elektroenergetskega sektorja na Severnem Irskem, v primerjavi s prilagojeno vrednostjo emisij ETS iz leta 2005 ob upoštevanju enakega obsega. Na podlagi podatkov pregledovalnika podatkov ETS Evropske agencije za okolje, pridobljenih 20. avgusta 2024.

[2] Več informacij je na voljo na spletišču Komisije na straneh Mehanizem za okrevanje in odpornost in REPowerEU – cenovno dostopna, zanesljiva in trajnostna energija za Evropo.

[3] Uredba (EU) 2021/1119 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. junija 2021 o vzpostavitvi okvira za doseganje podnebne nevtralnosti in spremembi uredb (ES) št. 401/2009 in (EU) 2018/1999 (UL L 243, 9.7.2021).

Komisije, posodobljen pregled ključnih elementov okvira sistema ter zbrani letni rezultati, na primer na področju trendov emisij in prihodkov z dražb.

Poročilo je sprejeto v skladu s členom 10(5) in členom 21(2) direktive o EU ETS (Direktiva 2003/87/ES)[4]. Temelji predvsem na podatkih iz registra Unije, evidence transakcij EU (EUTL) in poročil držav članic.

Poročilu je priložen delovni dokument osebja (tehnične informacije).

2. Stanje na področju EU ETS

2.1 Področje uporabe

EU ETS se uporablja v vseh 27 državah članicah EU ter na Islandiji, v Lihtenštajnu in na Norveškem, vključuje pa še elektrarne na Severnem Irskem[5]. Od januarja 2020 je povezan tudi s švicarskim sistemom za trgovanje z emisijami (v nadaljnjem besedilu: švicarski ETS).

Do leta 2023 se je področje uporabe EU ETS razširilo na emisije iz elektrarn, obratov za proizvodnjo toplote in proizvodnih naprav v Evropi ter emisije operatorjev zrakoplovov, ki letijo med letališči Evropskega gospodarskega prostora (EGP) in iz EGP v Švico ter Združeno kraljestvo.

Od 1. januarja 2024 je v EU ETS vključen tudi pravičen delež emisij CO_2 (ogljikovega dioksida) EU iz pomorskega prometa (glej poglavje 10). V EU ETS so z razširitvijo na pomorski promet vključene vse emisije, ki nastanejo med dvema pristaniščema EGP in ko so ladje v pristaniščih EGP, ter le polovico emisij pri plovbah, ki se začnejo ali končajo zunaj EGP.

Od 1. januarja 2024 se morajo v okviru EU ETS spremljati in sporočati emisije za naprave za sežiganje komunalnih odpadkov. Vendar za te emisije ni treba predati pravic. Komisija bo leta 2026 ocenila izvedljivost razširitve področja uporabe EU ETS na emisije, ki nastanejo pri sežiganju komunalnih odpadkov, in emisije iz drugih postopkov ravnanja z odpadki, kot je odlaganje odpadkov na odlagališčih. Medtem za emisije, ki nastanejo pri obdelavi odpadkov, veljajo nacionalni cilji za zmanjšanje v skladu z Uredbo (EU) 2018/842 o porazdelitvi prizadevanj[6].

Informacije o napravah in operatorjih zrakoplovov v EU ETS (iz leta 2023) so na voljo v oddelku I spremnega delovnega dokumenta služb Komisije.

[4] Direktiva 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. oktobra 2003 o vzpostavitvi sistema za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov v Uniji in o spremembi Direktive Sveta 96/61/ES (UL L 275, 25.10.2003).

[5] V skladu s Protokolom o Irski/Severni Irski k Sporazumu o izstopu Združenega kraljestva iz EU.

[6] Uredba (EU) 2018/842 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2018 o zavezujočem letnem zmanjšanju emisij toplogrednih plinov za države članice v obdobju od 2021 do 2030 kot prispevku k podnebnim ukrepom za izpolnitev zavez iz Pariškega sporazuma ter o spremembi Uredbe (EU) št. 525/2013 (UL L 156, 19.6.2018).

2.2 ETS 2 – novi sistem za trgovanje z emisijami za stavbni sektor, sektor cestnega prometa in dodatne sektorje

V okviru revizije direktive o EU ETS leta 2023 je bil vzpostavljen nov in ločen sistem za trgovanje z emisijami za emisije zaradi zgorevanja goriv v stavbnem sektorju, sektorju cestnega prometa in dodatnih sektorjih (ETS 2). Čeprav gre za sistem „trgovanja s pokrovom“, kot je obstoječi EU ETS, bo ETS 2 vključeval emisije višje v verigi. To pomeni, da bodo morali dobavitelji goriva spremljati količine goriv, ki jih sprostijo v porabo v sektorjih, ki spadajo na področje uporabe ETS 2, in o njih poročati ter kupiti in predati pravice za ustrezne emisije. Subjekti, ki spadajo v ETS 2, morajo od 1. januarja 2025 imeti dovoljenje za emisije toplogrednih plinov ter odobren načrt za spremljanje svojih letnih emisij in poročanje o njih. Obveznost predaje pravic se bo začela uporabljati leta 2027 (ali leta 2028, če bodo cene plina ali nafte v letu 2026 izjemno visoke).

Zahteve glede spremljanja in poročanja, ki veljajo za regulirane subjekte, vključene v ETS 2, so podrobno določene v revidirani uredbi o spremljanju in poročanju (Izvedbena uredba (EU) 2018/2066)[7], ki je bila sprejeta 17. oktobra 2023. Komisija je objavila tudi smernice o revidirani uredbi[8].

2.3 Socialni sklad za podnebje

Poleg ETS 2 je bil vzpostavljen Socialni sklad za podnebje[9], da bi se državam članicam zagotovila finančna sredstva za podporo najranljivejšim skupinam, kot so energetsko ali mobilnostno revna gospodinjstva, pri zelenem prehodu[10]. V okviru sklada bodo v obdobju 2026–2032 zagotovljena sredstva v višini 65 milijard EUR, ki se bodo prvotno financirala iz zunanjih namenskih prejemkov od prodaje pravic ETS 2 na dražbi in od prodaje 50 milijonov pravic iz obstoječega EU ETS na dražbi. Ta sredstva se bodo razdelila med države članice po ključu za dodelitev. Države članice bodo sredstva Socialnega sklada za podnebje porabile v skladu s svojimi nacionalnimi socialnimi načrti za podnebje. Vključno z obveznim 25-odstotnim prispevkom držav članic k njihovim načrtom bi moral Socialni sklad za podnebje mobilizirati vsaj 86,7 milijarde EUR.

Vse države članice morajo svoje načrte predložiti Komisiji do 30. junija 2025. Načrti bi morali vključevati analizo verjetnih učinkov ETS 2 na ranljive skupine. Za ublažitev teh učinkov bi morali določati strukturne ukrepe ter naložbe v energijsko učinkovitost in prenovo

[7] Izvedbena uredba Komisije (EU) 2023/2122 z dne 17. oktobra 2023 o spremembi Izvedbene uredbe (EU) 2018/2066 glede posodobitve spremljanja emisij toplogrednih plinov in poročanja o njih v skladu z Direktivo 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta (UL L, 2023/2122, 18.10.2023). Glej prečiščeno različico.

[8] Več informacij je na voljo na spletišču Komisije na strani ETS 2: stavbni sektor, sektor cestnega prometa in dodatni sektorji.

[9] Uredba (EU) 2023/955 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 10. maja 2023 o vzpostavitvi Socialnega sklada za podnebje in spremembi Uredbe (EU) 2021/1060 (UL L 130, 16.5.2023).

[10] Več informacij je na voljo na spletišču Komisije na strani Socialni sklad za podnebje.

stavb, čisto ogrevanje in hlajenje ter vključevanje energije iz obnovljivih virov, pa tudi v rešitve za brezemisijsko in nizkoemisijsko mobilnost, vključno z javnim prevozom. Države članice bodo imele tudi možnost, da del svojih sredstev iz Socialnega sklada za podnebje porabijo za začasno neposredno dohodkovno podporo.

Komisija in države članice sprejemajo ustrezne ukrepe za izvajanje Socialnega sklada za podnebje. Za učinkovitejše sodelovanje je Komisija v okviru svoje strokovne skupine za podnebno politiko ustanovila skupino za Socialni sklad za podnebje (CCEG-SCF). Prek te skupine je začela izmenjavo dobrih praks o stroškovno učinkovitih ukrepih in naložbah, ki bi se lahko financirali iz sklada, ter o javnem posvetovanju o načrtih. Komisija poleg tega zagotavlja neposredno podporo desetim državam članicam pri pripravi njihovih načrtov v okviru Instrumenta za tehnično podporo[11].

Komisija hkrati pripravlja smernice o tem, kako pri ukrepih in naložbah, ki se financirajo iz Socialnega sklada za podnebje, uporabiti načelo, da se ne škoduje bistveno. V skladu s tem načelom lahko Socialni sklad za podnebje podpira le ukrepe in naložbe, ki ne škodujejo bistveno nobenemu od okoljskih ciljev v smislu člena 17 uredbe o taksonomiji (Uredba (EU) 2020/852)[12]. Ti cilji so blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje, trajnostna uporaba ter varstvo vodnih in morskih virov, krožno gospodarstvo, preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja ter varstvo in obnova biotske raznovrstnosti in ekosistemov.

Osnutek smernic o načelu, da se ne škoduje bistveno, je bil predložen v dvomesečno javno posvetovanje, ki je potekalo od junija 2024 do avgusta 2024[13]. Nova Komisija ga bo sprejela in objavila skupaj s splošnimi smernicami o Socialnem skladu za podnebje in socialnih načrtih za podnebje (smernice Socialnega sklada za podnebje). Medtem pa Komisija dalje ukrepa glede vprašanj držav članic, povezanih s Socialnim skladom za podnebje.

3. Zgornja meja emisij

Zgornja meja v okviru EU ETS je največja dovoljena absolutna količina emisij reguliranih subjektov v fazi trgovanja. Ustreza številu pravic, izdanih za navedeno obdobje, pri čemer ena pravica ustreza eni toni emisij CO_2e (ekvivalent ogljikovega dioksida). Zgornja meja se vsako leto zniža, da se zagotovi izpolnjevanje krovnega cilja EU glede zmanjšanja emisij. S tem se tudi zagotovi gotovost za družbe v EU ETS glede pričakovanega pomanjkanja v ponudbi pravic.

Za emisije iz proizvodnje električne energije in toplote, industrijske proizvodnje in pomorskega prometa ter letalstva, ki so vključene na področje uporabe EU ETS, se uporabljajo ločeni izračuni. Leta 2023 je bilo na področju proizvodnje električne energije in

[11] Deset držav članic vključuje Belgijo, Češko, Dansko, Grčijo, Finsko, Hrvaško, Litvo, Latvijo, Romunijo in Slovaško.

[12] Uredba (EU) 2020/852 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2020 o vzpostavitvi okvira za spodbujanje trajnostnih naložb ter spremembi Uredbe (EU) 2019/2088 (UL L 198, 22.6.2020).

[13] Več informacij je na voljo na spletišču Komisije na strani Posvetovanje o uporabi načela, da se ne škoduje bistveno, v okviru Socialnega sklada za podnebje. Posvetovanje se je končalo 23. avgusta 2024.

toplote ter industrijske proizvodnje izdanih 1 485 575 977 pravic, na področju letalstva pa 26 341 779 pravic. Pomorski promet je vključen v izračune zgornje meje od leta 2024.

Zgornja meja se je v obdobju 2021–2023 zniževala za 2,2 % na leto. Pri izračunu zgornje meje za naprave v sektorjih proizvodnje električne energije in toplote ter industrijske proizvodnje je to ustrezalo 43 003 515 pravicam na leto. V preglednici 1 so prikazane skupne količine pravic, izdanih na področju različnih sektorjev v okviru zgornje meje EU ETS.

Preglednica 1: Zgornja meja EU ETS (v obdobju 2021–2024) – Za (i) emisije iz proizvodnje električne energije in toplote, industrijske proizvodnje in od leta 2024 pomorskega prometa ter

Leto	**Skupna količina pravic za proizvodnjo električne energije in toplote, industrijsko proizvodnjo in pomorski promet**	**Skupna količina pravic za letalstvo**
2021	1 571 583 007	28 306 545
2022	1 528 579 492	27 268 379
2023	1 485 575 977	26 341 779
2024	1 386 051 745	27 563 529[14]

(ii) emisije iz letalstva, ki so vključene na področje uporabe EU ETS, se uporabljajo ločeni izračuni.

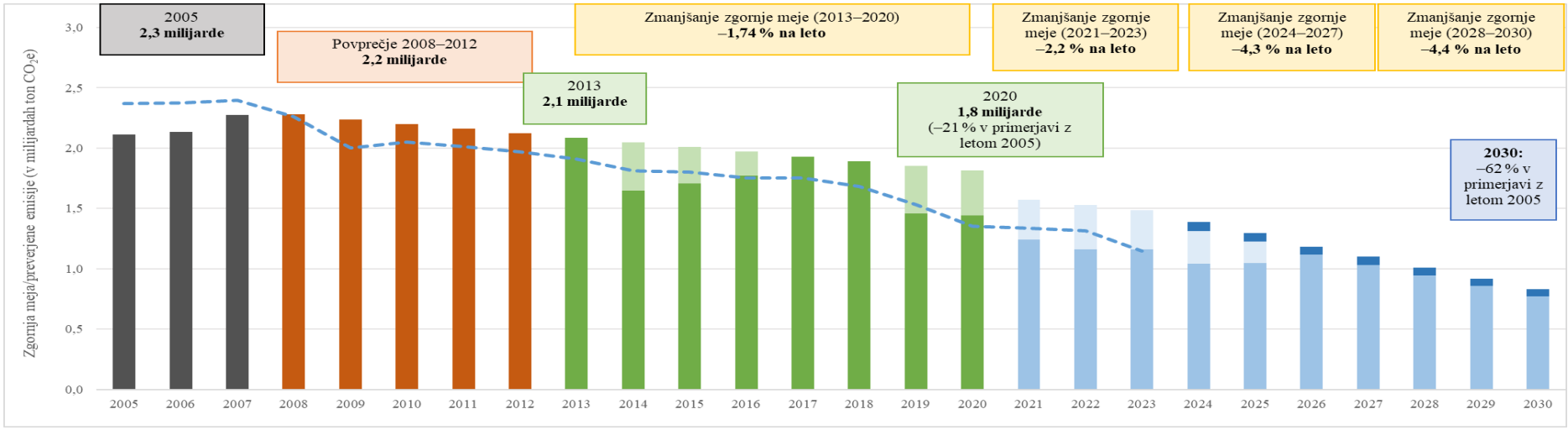
Z revizijo direktive o EU ETS leta 2023 je bila določena skupna zgornja meja, s katero naj bi se emisije do leta 2030 zmanjšale za 62 % v primerjavi z letom 2005. Prve prilagoditve zgornje meje v ta namen so začele veljati leta 2024 in so upoštevane v sklepu (Sklep Komisije (EU) 2023/1575)[15], sprejetem 27. julija 2023.

Zgornja meja za leto 2024 se je znižala za 90 milijonov pravic, stopnja zmanjšanja emisij pa se je za obdobje 2024–2027 povečala na 4,3 % na leto, kar ustreza 87 924 231 pravicam na leto. Pri teh prilagoditvah se že upošteva, da bodo od leta 2024 v EU ETS vključene emisije iz pomorskega prometa. Izračunana zgornja meja za leto 2024 ustreza 1 386 051 745 pravicam.

Na sliki 1 so prikazane spremembe zgornje meje v vseh fazah EU ETS, vključno s prihodnjimi prilagoditvami.

[14] Področje uporabe EU ETS za letalstvo od 1. januarja 2024 zajema tudi emisije iz večine letov med EGP in devetimi najbolj oddaljenimi regijami EU ter odhodnih letov iz najbolj oddaljenih regij v Švico in Združeno kraljestvo (glej poglavje 9). V skupni količini pravic za letalstvo se upošteva razširjeno področje uporabe EU ETS za letalstvo.

[15] Sklep Komisije (EU) 2023/1575 z dne 27. julija 2023 o skupni količini pravic za Unijo za leto 2024, ki se izdajo v okviru sistema EU za trgovanje z emisijami (UL L 192, 31.7.2023).

Slika 1: Zgornja meja emisij, določena v okviru EU ETS, v primerjavi s preverjenimi emisijami – Na sliki je upoštevana revizija direktive o EU ETS iz leta 2023, tj. določitev nove zgornje meje v letih 2024 in 2026, vključitev sektorja pomorskega prometa v EU ETS od leta 2024 ter linearni faktor zmanjšanja v višini 4,3 % v obdobju 2024–2027 in 4,4 % od leta 2028. Letalstvo ni vključeno. Zaradi sprememb področja uporabe podatki za obdobje 2005–2007 niso neposredno primerljivi z najnovejšimi podatki. Od leta 2021 EU ETS ne vključuje več naprav v Združenem kraljestvu, temveč le proizvajalce električne energije na Severnem Irskem. Legenda: stolpci (zgornja meja), stolpci v svetlem odtenku za obdobje 2014–2016 (pravice, prenesene z dražb), stolpci v svetlem odtenku od leta 2019 (pravice, vključene v rezervo za stabilnost trga), stolpci v temnem odtenku od leta 2024 (razširitev področja uporabe na pomorski promet), črtkana črta (preverjene emisije).

4. Prodaja pravic na dražbi

Prodaja na dražbah in predstavlja do 57 % zgornje meje[16]. V uredbi o dražbah (Uredba (EU) št. 1031/2010)[17] so določena pravila za zagotavljanje, da dražbe potekajo na odprt, pregleden, usklajen in nediskriminatoren način. Navedena uredba ureja časovni načrt, upravljanje in druge vidike prodaje pravic do emisije na dražbah.

V letu 2023 so dražbe še naprej potekale prek sistema European Energy Exchange AG (v nadaljnjem besedilu: sistem EEX), ki se uporablja:

- kot skupni dražbeni sistem za 25 držav članic, ki sodelujejo v skupnem postopku za oddajo naročil;
- za Poljsko, ki se je odločila, da ne bo sodelovala v skupnem postopku za oddajo naročil, vendar ni imenovala svojega dražbenega sistema;
- za Islandijo, Lihtenštajn in Norveško od spremembe Sporazuma EGP iz leta 2019, v skladu s katero so lahko navedene države sodelovale pri sporazumu o skupni oddaji naročil za skupni dražbeni sistem;
- za Združeno kraljestvo, in sicer za prodajo pravic na dražbi za elektrarne na Severnem Irskem.

Sistem EEX se je kot samostojni dražbeni sistem uporabljal tudi prodajo pravic na dražbi za Nemčijo.

Preglednica 2 vsebuje pregled letnih količin pravic, ki so bile prodane na dražbah prek sistema EEX od leta 2021.

[16] V praksi je točni delež spremenljiv, saj je bila količina pravic, prodanih na dražbi, zmanjšana zaradi prispevka k rezervi za stabilnost trga, medtem ko se količina pravic, rezerviranih za brezplačno dodelitev, ni spremenila.

[17] Uredba Komisije (EU) št. 1031/2010 z dne 12. novembra 2010 o časovnem načrtu, upravljanju in drugih vidikih dražbe pravic do emisije toplogrednih plinov na podlagi Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi sistema za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov v Skupnosti (UL L 302, 18.11.2010).

Preglednica 2: Skupna količina pravic, prodanih na dražbi (od 1. januarja 2021 do 30. junija 2024)

Leto	Splošne pravice	Pravice za letalstvo
2021	582 952 500	3 785 500
2022	482 389 000	3 698 000
2023	517 587 000	5 720 500
2024 (do 30. junija)	281 107 000	2 718 000

V letu 2023 je bilo skupaj izvedenih 223 dražb, v prvi polovici leta 2024 pa 106. Nobena dražba ni bila preklicana.

Od julija 2023 količine pravic za prodajo na dražbi vključujejo pravice, dodeljene v mehanizem za okrevanje in odpornost v skladu z uredbo REPowerEU (Uredba (EU) 2023/435)[18]. S prodajo pravic na dražbi na podlagi uredbe REPowerEU se bodo do 31. avgusta 2026 za mehanizem ustvarili prihodki v višini 20 milijard EUR[19]. Države članice bodo ta dodatna sredstva iz mehanizma za okrevanje in odpornost uporabile za izvajanje nadaljnjih reform in naložb za pospešitev prehoda na čisto energijo in povečanje energetske varnosti. V letu 2023 in prvi polovici leta 2024 je bilo za mehanizem za okrevanje in odpornost – REPowerEU zbranih več kot 5,5 milijarde EUR (leta 2023 je bilo na dražbi prodanih 35 325 000 pravic, v prvi polovici leta 2024 pa 42 124 500 pravic).

Slika 2 vsebuje pregled končnih cen na dražbah na trgu ogljika EU v letu 2023 in prvi polovici leta 2024. Leta 2023 je najvišja cena na dražbi znašala 96,33 EUR, dosežena pa je bila 28. februarja. Najnižja cena je znašala 66,49 EUR, dosežena pa je bila na zadnji dražbi v letu, tj. 18. decembra, kar odraža splošni trend zmanjševanja v drugi polovici leta. Povprečna cena v letu 2023 je znašala 83,60 EUR, kar je več kot leta 2022, ko je znašala 80,18 EUR. V prvi polovici leta 2024 se je cena gibala med 49,50 EUR (23. februarja) in 75,35 EUR (3. junija).

Dražbeni sistem podrobne izide posameznih dražb redno objavlja na svojem spletnem mestu[20]. Dodatne informacije o uspešnosti dražb, vključno z informacijami o udeležbi, deležih pokritosti in cenah, so na voljo v poročilih o dražbah držav, vključenih v ETS[21].

Slika 2: Končne cene na dražbah splošnih pravic (od 1. januarja 2023 do 30. junija 2024) [v EUR na tono CO_2]

[18] Uredba (EU) 2023/435 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. februarja 2023 (UL L 63, 28.2.2023).

[19] Regulativna posodobitev, Revidirani časovni razpored dražb za leto 2023, Generalni direktorat za podnebno politiko, 23. julij 2023.

[20] EEX, dražbe v okviru EU ETS.

[21] Poročila o dražbah, Generalni direktorat za podnebno politiko, 30. junij 2024.

5. Brezplačna dodelitev pravic

Čeprav je prodaja na dražbah glavna metoda za razdeljevanje pravic v EU ETS, se precejšnja količina pravic brezplačno dodeli napravam za obravnavanje tveganja selitve virov CO_2[22]. Vendar je brezplačna dodelitev prehoden ukrep, ki je namenjen predvsem industrijskim sektorjem.

Na posebnem seznamu sektorjev, izpostavljenih selitvi virov CO_2, so opredeljeni sektorji s tveganjem selitve virov CO_2, ki so upravičeni do brezplačne dodelitve pravic. Na seznamu za obdobje 2021–2030 je opredeljenih 63 sektorjev in delov sektorjev, v katerih nastane približno 94 % industrijskih emisij v okviru EU ETS[23].

Pravice se posameznim sektorjem brezplačno dodeljujejo na podlagi referenčnih vrednosti v zvezi z uspešnostjo, ki temeljijo na povprečni intenzivnosti emisij na enoto proizvoda 10 % najučinkovitejših naprav v vsakem sektorju. Pravice za emisije, ki presegajo te referenčne vrednosti, je treba kupiti na trgu. Referenčne vrednosti se postopoma tudi znižujejo, da se okrepi spodbuda za razogljičenje in pospeševanje inovacij v sektorju.

Komisija je leta 2021 posodobila referenčne vrednosti za prvo obdobje dodeljevanja, tj. 2021–2025[24]. Referenčne vrednosti bodo posodobljene za drugo obdobje dodeljevanja

[22] Do selitve virov CO_2 bi lahko prišlo, če bi se dejavnosti, regulirane v okviru ETS, preselile v države zunaj EU z manj ambicioznimi podnebnimi politikami, s čimer bi se skupne emisije toplogrednih plinov povečale.

[23] Delegirani sklep Komisije (EU) 2019/708 z dne 15. februarja 2019 o dopolnitvi Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi z določitvijo sektorjev in delov sektorjev, ki veljajo za izpostavljene tveganju premestitve emisij CO_2, za obdobje med letoma 2021 in 2030 (UL L 120, 8.5.2019).

[24] Izvedbena uredba Komisije (EU) 2021/447 z dne 12. marca 2021 o določitvi revidiranih referenčnih vrednosti za brezplačno dodelitev pravic do emisije za obdobje 2021–2025 v skladu s členom 10a(2) Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta (UL L 87, 15.3.2021).

(2026–2030). V skladu z revidirano direktivo o EU ETS se bodo letne stopnje zmanjšanja nato zvišale, da bi se spodbudila nadaljnja industrijska preobrazba. Najnižja stopnja se bo zvišala z 0,2 % na 0,3 % na leto, najvišja stopnja pa z 1,6 % na 2,5 % na leto. Veljavna letna stopnja zmanjšanja bo določena posebej za vsako referenčno vrednost.

Od leta 2021 se količine brezplačno dodeljenih pravic prilagodijo, ko se pojavijo spremembe industrijske proizvodnje[25]. Prilagoditev se izvede, če se obseg proizvodnje poveča ali zmanjša za več kot 15 %. Upravljavci morajo pristojnim nacionalnim organom predložiti letna poročila s podatki o proizvodnji, na podlagi katerih se lahko količine izdanih brezplačnih pravic prilagodijo. Zaradi te dodatne strogosti se je število letnih prilagoditev brezplačno dodeljenih pravic povečalo. V obdobju 2021–2023 je bilo v povprečju predloženih več kot 3 800 vlog na leto, kar je približno trikrat več od letnega povprečja do leta 2020.

Prvotno je bilo za obdobje 2021–2025 izračunanih 2 791 milijonov skupnih brezplačno dodeljenih pravic za 7 430 naprav. Ob predpostavki, da cena ogljika znaša 75 EUR na tono CO_2 bi vrednost te dodelitve v tem obdobju znašala približno 42 milijard EUR na leto. Komisija je do sredine leta 2024 sprejela 12 sklepov za prilagoditev količine brezplačno dodeljenih pravic zaradi sprememb v obsegu industrijske proizvodnje, s čimer se je njihova količina zmanjšala za 116,8 milijona pravic[26]. Hkrati pa je sprejela pet sklepov, s katerimi je popravila prvotno količino brezplačno dodeljenih pravic in jo povečala za 4,6 milijona pravic[27]. Popravek je bil potreben zaradi napak, ugotovljenih v podatkih, ki so bili predloženi v zvezi z napravami. Na splošno se je količina brezplačno dodeljenih pravic za obdobje 2021–2025 do zdaj zmanjšala za 112,2 milijonov pravic v primerjavi s prvotnimi skupnimi brezplačno dodeljenimi pravicami.

Prilagoditve količine brezplačno dodeljenih pravic se izvedejo z uporabo pravic iz rezerve za nove udeležence (NER). Te prilagoditve vključujejo tudi spremembe dodeljenih pravic, povezane z odprtjem ali zaprtjem naprav. Na začetku leta 2021 je rezerva za nove udeležence znašala 331,3 milijona pravic. Te so vključevale nedodeljene pravice in 200 milijonov pravic iz rezerve za stabilnost trga.

Preglednica 3 vsebuje povzetek letnih količin brezplačno dodeljenih pravic v prvem obdobju dodeljevanja, tj. prvotne in prilagojene količine.

[25] Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/1842 z dne 31. oktobra 2019 o določitvi pravil za uporabo Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi z nadaljnjimi ureditvami za prilagoditve brezplačne dodelitve pravic do emisije zaradi sprememb ravni dejavnosti (UL L 282, 4.11.2019).

[26] Nadzorni organ Evropskega združenja za prosto trgovino je sprejel tudi sklepe za Islandijo, Lihtenštajn in Norveško.

[27] Nadzorni organ Evropskega združenja za prosto trgovino je sprejel tudi sklepe za Islandijo, Lihtenštajn in Norveško.

Preglednica 3: Količina brezplačno dodeljenih pravic v okviru EU ETS (2021–2025) [v milijonih pravic] – podatki, pridobljeni iz registra EU 30. junija 2024

Leto	2021	2022	2023	2024	2025	Skupaj
Prvotna količina brezplačno dodeljenih pravic (EU27 + Islandija, Lihtenštajn in Norveška)	559,6	558,9	558,2	557,5	556,8	2 791,1
Dejanska količina brezplačno dodeljenih pravic	545,9	542,5	537,3	527,0	526,2	2 678,9
Prilagojena in popravljena količina brezplačno dodeljenih pravic	–13,7	–16,4	–20,9	–30,5	–30,6	–112,2

Z revizijo direktive o EU ETS so se pravila o brezplačni dodelitvi uskladila z okrepljenim EU ETS. Obseg dejavnosti, ki se urejajo v okviru sistema in referenčnih vrednosti, je bil razširjen, da se je spodbudilo uvajanje novih tehnologij, kot je obnovljivi vodik ali jeklo na osnovi vodika. Hkrati je bilo uvedeno pogojevanje dostopa do brezplačne dodelitve pravic. To se izvaja v obliki energetskih pregledov in, za nekatere naprave, načrtov za podnebno nevtralnost.

Za izvajanje revidirane direktive o EU ETS iz leta 2023 je bila januarja 2024 sprejeta revidirana uredba o brezplačni dodelitvi pravic (Delegirana uredba (EU) 2019/331)[28]. Ta uvaja dodatne izboljšave na podlagi izkušenj, pridobljenih v prvih letih sedanjega obdobja dodeljevanja. Glavne spremembe vključujejo uvedbo pogojevanja v zvezi z brezplačno dodelitvijo pravic in postopno odpravo brezplačne dodelitve za nekatere proizvode, ki sovpada s postopnim uvajanjem mehanizma za ogljično prilagoditev na mejah (CBAM). Poleg tega so bile za nadaljnje spodbujanje zmanjšanja emisij in zagotovitev enakih konkurenčnih pogojev za konvencionalne in nove tehnologije spremenjene nekatere opredelitve referenčnih vrednosti za proizvode, zlasti tiste, povezane s proizvodnjo vodika in jekla. Za spodbujanje elektrifikacije industrijskih procesov so prilagojeni tudi drugi vidiki uredbe o brezplačni dodelitvi pravic.

[28] Delegirana uredba Komisije (EU) 2024/873 z dne 30. januarja 2024 o spremembi Delegirane uredbe (EU) 2019/331 glede prehodnih pravil na ravni Unije za usklajeno brezplačno dodelitev pravic do emisije (UL L, 2024/873, 4.4.2024). Glej prečiščeno besedilo.

5.1 Mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah

Uredba o mehanizmu za ogljično prilagoditev na mejah (CBAM) v okviru svežnja „Pripravljeni na 55“ (Uredba (EU) 2023/956)[29] je bila sprejeta zaradi zmanjšanja tveganja selitve virov CO_2, medtem ko EU krepi svoje podnebne ukrepe.

CBAM bo v nekaterih industrijskih sektorjih, vključenih v EU ETS (cement, aluminij, gnojila, vodik, železo in jeklo), od leta 2026 postopoma nadomestil brezplačno dodelitev pravic. Ti sektorji predstavljajo približno 54 % vseh brezplačnih dodelitev pravic v obdobju 2021–2025. Od leta 2026 bodo morali uvozniki blaga v EU v sektorjih, zajetih s CBAM, kupiti in predati kupone za vgrajene emisije. Za zagotovitev podpore industriji pri prizadevanjih za razogljičenje se na podlagi direktive o EU ETS prihodki od prodaje postopno odpravljenih brezplačnih pravic na dražbi usmerjajo v sklad za inovacije (glej poglavje 8.2), pri čemer je posebna pozornost namenjena projektom v sektorjih, zajetih s CBAM.

Ker bo CBAM zagotovil enakovredno plačilo vgrajenih emisij ogljika, ki nastanejo pri proizvodnji določenega blaga, uvoženega v EU, bo cena emisij ogljika pri uvozu enaka ceni emisij ogljika pri domači proizvodnji (v okviru EU ETS), podnebni cilji EU pa ne bodo ogroženi. CBAM bo vključeval neposredne emisije za vse zajete sektorje ter posredne emisije (iz električne energije, porabljene med proizvodnimi procesi) za sektorja cementa in gnojil. Posredne emisije se na začetku ne bodo upoštevale pri sektorjih, ki so upravičeni do pomoči za posredne stroške ogljika (tj. sektorjih aluminija, vodika, železa in jekla – glej poglavje 8.1).

Prehodno obdobje, v katerem uvozniki poročajo o emisijah, vendar jim še ni treba izvesti plačil, se je začelo oktobra 2023 in se bo končalo konec leta 2025, ko se bo začela postopoma uvajati nova ureditev.

5.2 Tveganje selitve virov CO_2 za blago, proizvedeno v EU v sektorjih, zajetih s CBAM, za izvoz

Blago, proizvedeno v EU v sektorjih, zajetih s CBAM, za izvoz, bi se lahko znašlo v podrejenem konkurenčnem položaju na trgih tretjih držav, če bi konkuriralo blagu, za katero ne velja enako oblikovanje cen ogljika. Komisija mora v skladu s členom 10a(1a) direktive o EU ETS v okviru svojega letnega poročila o delovanju evropskega trga ogljika (tega poročila) oceniti tveganje selitve virov CO_2 za blago, proizvedeno v EU v sektorjih, zajetih s CBAM, in izvoženo v tretje države, ki ne uporabljajo EU ETS ali podobnega mehanizma za oblikovanje cen ogljika.

Komisija je začela izvajati oceno v tretjem četrtletju leta 2024[30], to poročilo pa vključuje začetne ugotovitve. Izbira metrike in metodologije bo za prihodnje ocene dodatno

[29] Uredba (EU) 2023/956 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 10. maja 2023 o vzpostavitvi mehanizma za ogljično prilagoditev na mejah (UL L 130, 16.5.2023).

izpopolnjena, da bi se morebitno tveganje selitve virov CO_2 lahko spremljalo na način, ki se lahko sčasoma posodobi[31]. Začetnih ugotovitev ni mogoče šteti za dokončne, saj je CBAM še vedno v prehodni fazi. Vendar bo Komisija še naprej ocenjevala tveganje selitve virov CO_2 v zvezi z izvozom med postopnim uvajanjem CBAM (in postopno odpravo brezplačne dodelitve pravic).

Po zaključku analitičnega dela bodo na podlagi širšega nabora kazalnikov, kvalitativnih analiz in povratnih informacij deležnikov objavljeni posodobljeni rezultati. Dodatne ocene bodo zajemale vlogo in pospešeno uvajanje vodika ter spremembe v zvezi s trgovinskimi tokovi in vgrajenimi emisijami blaga, proizvedenega v sektorjih, zajetih s CBAM, na svetovnem trgu. Komisija bo še naprej ocenjevala vprašanje tveganja selitve virov CO_2 pri izvozu, ko bo CBAM vstopil v dokončno fazo, in o tem poročala pred januarjem 2028 v skladu z zahtevo iz člena 30(6) uredbe o CBAM.

Začetna ocena je bila osredotočena na primerjavo intenzivnosti emisij v EU (izražene v kg CO_2e na EUR njihove proizvodne vrednosti)[32] in intenzivnosti izvoza (vrednost izvoza, deljena z vsoto vrednosti proizvodnje in vrednosti uvoza)[33]. Na sliki 3 je prikazana primerjava obeh kazalnikov na osemmestni ravni (KN)[34]. Čim večji sta intenzivnost izvoza in intenzivnost emisij blaga CBAM, tem občutljivejši je izvoz tega blaga za višje cene ogljika in tem bolj je lahko izpostavljen morebitnemu tveganju selitve virov CO_2 v primeru pomembnih razlik v dejanskih cenah ogljika s tretjimi državami.

Velikost krogov na sliki 3 predstavlja združeno vrednost, pri čemer je bila intenzivnost izvoza pomnožena z intenzivnostjo emisij za vsako blago CBAM. Ta vrednost združenega kazalnika na osemmestni ravni je lahko splošen pokazatelj občutljivosti izvoza za oblikovanje cen ogljika. Vendar ni neposredno primerljiva s kazalnikom selitve virov CO_2, ki se uporablja za določitev seznama sektorjev, izpostavljenih selitvi virov CO_2 za

---

[30] Referenčna številka pogodbe CLIMA/A4/FWC/2023/0002/RICARDO.

[31] Ta ocena ne bo spremenila rezultata ocene za določitev seznama sektorjev, izpostavljenih selitvi virov CO_2, za obdobje 2021–2030 na ravni štirimestne oznake NACE.

[32] Vrednosti intenzivnosti emisij so bile povzete iz publikacij Skupnega raziskovalnega središča *Greenhouse gas emission intensities of the steel, fertilisers, aluminium and cement industries in the EU and its main trading partners* (Intenzivnost emisij toplogrednih plinov v industriji jekla, gnojil, aluminija in cementa v EU in njenih glavnih trgovinskih partnericah) in *Estimation of the global average GHG emission intensity of hydrogen production* (Ocena svetovne povprečne intenzivnosti emisij toplogrednih plinov pri proizvodnji vodika) iz leta 2023. Te vrednosti za blago CBAM za neposredne in posredne emisije so bile nato pomnožene s podatki iz podatkovne zbirke PRODCOM za leto 2019 o obsegu prodane proizvodnje in deljene s podatki iz podatkovne zbirke PRODCOM za leto 2019 o vrednosti prodane proizvodnje. Vrednost intenzivnosti toplogrednih plinov za vodik je bila izračunana na podlagi podatkov iz leta 2021. Avtor je potrdil, da ni bilo pričakovati, da se bo vrednost bistveno spremenila, zato je bilo v oceni predpostavljeno, da se bo enaka vrednost uporabila za leto 2019.

[33] Za vrednosti proizvodnje, uvoza in izvoza za leto 2022 so bili uporabljeni podatki iz podatkovne zbirke PRODCOM.

[34] Potrebne bodo dodatne informacije, na primer o trgovinskih tokovih s tretjimi državami in oblikovanju cen CO_2, ki se uporablja v tujini, preden se lahko sprejmejo dokončne ugotovitve o statusu tveganja selitve virov CO_2 za blago CBAM.

obdobje 2021–2030, ki je bolj agregiran (štirimestna raven) in ni posebej osredotočen na izvoz[35]. Prva spoznanja na podlagi predhodnih rezultatov so:

- noben proizvod ne spada v kvadrant, v katerem bi bil hkrati emisijsko in izvozno intenziven. S proizvodi, ki so zelo emisijsko intenzivni, se malo trguje. Vsi proizvodi z visoko intenzivnostjo izvoza imajo relativno nizko intenzivnost emisij;

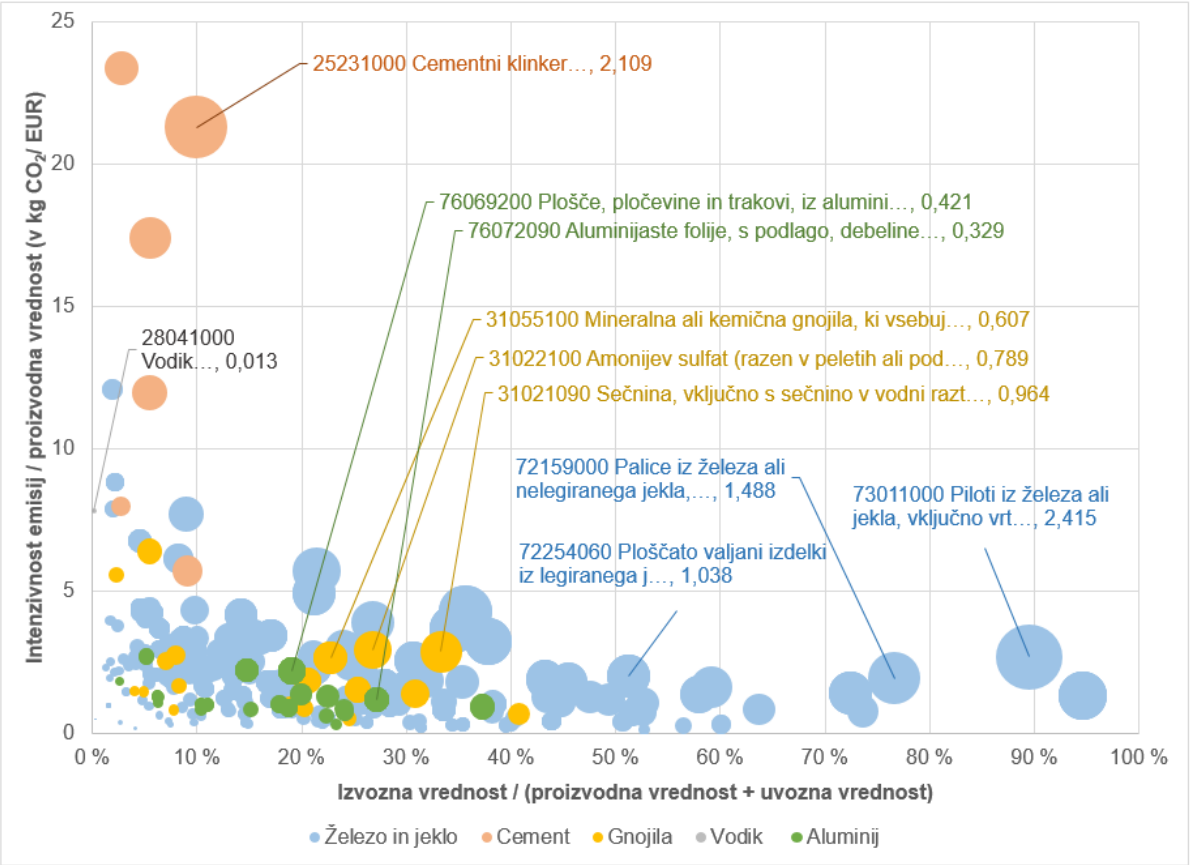
- vodik ima razmeroma visoko intenzivnost emisij (sivi krog), vendar zelo nizko intenzivnost izvoza, zato je vrednost združenega kazalnika nizka, tj. 0,013. Vendar bi se lahko z uvajanjem vodika, proizvedenega iz obnovljivih virov energije, ta trend obrnil, odvisno od tega, kako se bo trg obnovljivega vodika razvijal;

- z blagom iz cementnega sektorja (oranžni krogi) se trguje redkeje. Vendar se cementni klinker, ki je emisijsko intenziven vhodni proizvod, prevaža lažje kot cement. To upravičuje nadaljnjo preiskavo, saj je njegova sedanja kombinirana vrednost kazalnika visoka, tj. 2,109;

- številna gnojila (rumeni krogi), aluminij (zeleni krogi) in jeklo (modri krogi) imajo nižjo vrednost intenzivnosti emisij kot vodik in cement, vendar se veliko pogosteje izvažajo, zato so kombinirane vrednosti kazalnikov razmeroma visoke.

Kombinirane vrednosti kazalnikov za določene proizvode CBAM iz vsakega vključenega industrijskega sektorja so navedene le za ponazoritev. Določena ni bila nobena mejna vrednost za omejitev obsega blaga CBAM, ki ga je treba kvantitativno in kvalitativno oceniti glede morebitnega tveganja selitve virov CO_2.

[35] Vrednosti združenega kazalnika na osemmestni ravni so nižje od vrednosti kazalnika selitve virov CO_2, izračunanih na štirimestni ravni, saj se intenzivnost trgovanja nanaša le na izvoz, podatki o bruto dodani vrednosti pa se nadomestijo z vrednostjo proizvodnje (ki je v primerjavi s tem nižja), zato mejne vrednosti 0,2, ki je bila uporabljena na seznamu sektorjev, izpostavljenih selitvi virov CO_2 za obdobje 2021–2030, za določitev sektorjev ali delov sektorjev, pri katerih obstaja tveganje za selitev virov CO_2, ni mogoče neposredno uporabiti za vrednosti združenega kazalnika, izračunane za blago CBAM na osemmestni ravni.

Slika 3: Primerjava intenzivnosti izvoza in intenzivnosti emisij blaga CBAM

6. Trg ogljika EU

6.1 Uravnoteženje ponudbe in povpraševanja

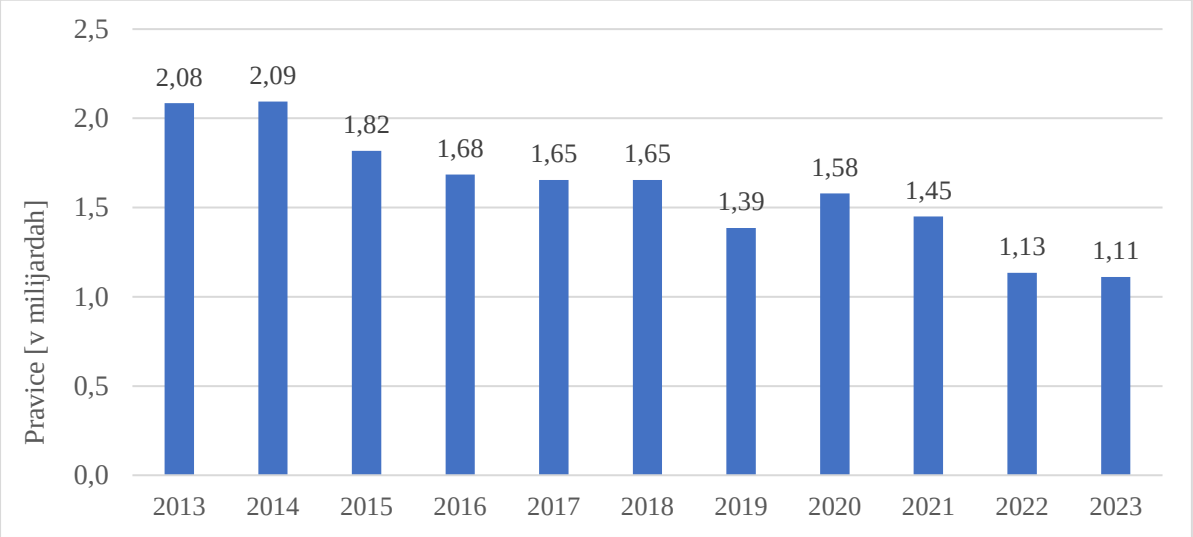
Rezerva za stabilnost trga je dolgoročna, na pravilih temelječa rešitev za strukturno neravnotežje med ponudbo pravic in povpraševanjem po njih na trgu ogljika EU na začetku tretje faze. Leta 2013 je presežek pravic na trgu znašal 2,1 milijarde pravic, kar se je zaradi rezerve za stabilnost trga od takrat zmanjšalo. Rezerva kratkoročno izboljšuje tudi tržno ravnovesje, tako da je trg odpornejši proti nenadnim pretresom v zvezi s ponudbo in povpraševanjem, na primer zaradi gospodarskega upada, ki ga je leta 2020 povzročila pandemija COVID-19.

Rezerva za stabilnost trga zagotavlja, da se ponudba pravic na trgu ogljika EU prilagodi v skladu s predhodno določenimi pragovi za skupno število pravic v obtoku. Na podlagi ravni skupnega števila pravic v obtoku se pravice bodisi umaknejo z dražb in vključijo v rezervo bodisi sprostijo iz rezerve in prodajo na dražbi. Rezerva za stabilnost trga tako spodbuja ravnovesje in odpornost proti pretresom v zvezi s ponudbo in povpraševanjem ter zagotavlja nemoteno delovanje trga ogljika EU. Rezerva je začela delovati leta 2019, od takrat pa so bile pravice vsako leto umaknjene iz obtoka.

Komisija vsako leto objavi skupno število pravic v obtoku. Izračuna se za predhodno leto, prilagoditve ponudbe pa se izvedejo v 12 mesecih po njegovi objavi in po posebnem ključu. Komisija je 1. junija 2024 objavila sporočilo o skupnem številu pravic v obtoku v letu 2023[36]. V njem so upoštevane spremembe, ki so bile uvedene za okrepitev rezerve v okviru svežnja „Pripravljeni na 55“ z revizijo direktive o EU ETS in sklepa o rezervi za stabilnost trga.

Leta 2023 je skupno število pravic znašalo 1,11 milijarde pravic, kar je manj kot leta 2022, vendar še vedno nad pragom za uporabo rezerve. Zato bo med septembrom 2024 in avgustom 2025 z dražb umaknjenih 267 milijonov pravic (24 % skupnega števila pravic v obtoku). Od leta 2023 se pravice, ki se hranijo v rezervi za stabilnost trga in presegajo določen prag, razveljavijo. Od leta 2024 je veljavni prag določen na 400 milijonov pravic. Na podlagi rezerve za stabilnost trga je bilo 1. januarja 2024 razveljavljenih 382 milijonov pravic, 400 milijonov pravic pa je ostalo v rezervi. Skupaj je bilo od leta 2023 na podlagi rezerve razveljavljenih 2,9 milijarde pravic.

Na sliki 4 je prikazan trend presežka pravic na trgu ogljika EU od leta 2013. Nacionalni prispevki v rezervo za stabilnost trga so predstavljeni v preglednici B v oddelku II spremnega delovnega dokumenta služb Komisije.

Slika 4: Presežki pravic v EU ETS (2013–2023)

6.2 Prostovoljna ukinitev pravic

Člen 12(4) direktive o EU ETS se nanaša na države članice, ki ukinejo pravice v primeru zaprtja zmogljivosti za proizvodnjo električne energije na svojem ozemlju zaradi dodatnih nacionalnih ukrepov. V takih primerih mora zadevna država članica obvestiti Komisijo o nameravani ukinitvi. Ukinitev se izvede z zmanjšanjem skupne količine pravic, ki jih bo

[36] Sporočilo Komisije – Objava skupnega števila pravic v obtoku v letu 2023 za namene rezerve za stabilnost trga v okviru sistema EU za trgovanje z emisijami, vzpostavljenega z Direktivo 2003/87/ES (UL C, C/2024/3415, 3.6.2024).

zadevna država članica prodala na dražbi, količina pa je omejena na največjo vsoto preverjenih emisij naprav, ki se zapirajo, v obdobju petih let pred zaprtjem. Postopek za to ukinitev pravic je določen v členu 25 uredbe o dražbah.

Nemčija je decembra 2023 predložila uradno obvestilo, da namerava prostovoljno ukiniti pravice, povezane z elektrarnama, ki ju je zaprla leta 2022 v okviru svoje politike za postopno opuščanje premoga. Priglašeno število pravic, ki se bodo ukinile, še ni določeno. Komisija je uradno obvestilo objavila na svojem spletišču[37].

Ukinitve so načrtovane med letoma 2025 in 2030. Natančno število pravic, ki se ukinejo na podlagi uradnega obvestila, se lahko Komisiji sporoči letno. Rok za predložitev prvega uradnega obvestila je 31. maj 2025. V uradno obvestilo je vključena tudi metodologija za izračun skupnega števila pravic, ki se ukinejo, upošteva pa emisije nadomestne proizvodnje električne energije na trgu električne energije in delovanje rezerve za stabilnost trga.

6.3 Nadzor trga

Za trg ogljika EU se uporabljajo stroga pravila o nadzoru trga, določena za finančne trge EU. Sestavljata ga primarni trg, na katerem se pravice do emisije prodajajo na dražbi udeležencem na trgu, ter sekundarni trg, na katerem udeleženci na trgu trgujejo s promptnimi pogodbami in izvedenimi finančnimi instrumenti za pravice do emisije. Promptni in izvedeni finančni instrumenti v zvezi s pravicami do emisije se v skladu z MiFID II, tj. direktivo o trgih finančnih instrumentov (Direktiva 2014/65/EU), uvrščajo med finančne instrumente[38]. Tako so razvrščeni tudi v sekundarni zakonodaji, vključno z uredbo o dražbah, ki ureja nadzor primarnega trga (dražbe pravic).

Nadzor trga ogljika EU izvajajo finančni organi vseh držav članic[39], usklajuje pa ga evropski regulator, in sicer Evropski organ za vrednostne papirje in trge (ESMA). Organ ESMA spremlja vedenje udeležencev na trgu na podlagi obsežnih zahtev glede poročanja in preglednosti. Poleg tega morajo udeleženci na trgu v skladu z uredbo o zlorabi trga (Uredba (EU) št. 596/2014)[40] takoj sporočiti sumljiva naročila in transakcije. Pri tem so nacionalni organi pooblaščeni za naložitev popravnih ukrepov ali kazni, če ugotovijo zlorabo trga.

V okviru revizije direktive o EU ETS leta 2023 je bilo sprejetih več sprememb za nadaljnje izboljšanje preglednosti trga ogljika EU. Organ ESMA je bil pozvan, naj redno ocenjuje delovanje trga. Dne 31. avgusta 2023 je objavil poročilo o trendih, tveganjih in ranljivostih v

[37] Uradno obvestilo Nemčije o prostovoljni ukinitvi za elektrarni, zaprti v letu 2022, Generalni direktorat za podnebno politiko, 2. maj 2024.

[38] Direktiva 2014/65/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. maja 2014 o trgih finančnih instrumentov (UL L 173, 12.6.2014). Glej prečiščeno različico.

[39] Glej seznam pristojnih nacionalnih organov, odgovornih na podlagi uredbe o zlorabi trga, na spletišču organa ESMA.

[40] Uredba (EU) št. 596/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. aprila 2014 o zlorabi trga (UL L 173, 12.6.2014). Glej prečiščeno različico.

letu 2023, v katerem je ugotovil, da je bil trg ogljika EU v letu 2023 še naprej stabilen in je še naprej deloval v skladu s temeljnimi tržnimi načeli.

Organ ESMA je 7. oktobra 2024 objavil posodobljeno poročilo o spremljanju trga ogljika v EU[41]. Poročilo vključuje najnovejšo analizo trga ogljika na podlagi podatkov za leto 2023, ne razkriva pa pomembnejših težav z delovanjem trga. Poudarja, da sta razogljičenje elektroenergetskega sektorja in industrijska dejavnost pomembni temeljni tržni načeli za razvoj trga.

Organ ESMA je opisal tudi relativno koncentracijo dražb, ki je posledica tega, da upravljavci raje pridobivajo pravice prek finančnih posrednikov. Pojasnil je, da se trgovanje na sekundarnih trgih izvaja predvsem z izvedenimi finančnimi instrumenti na podlagi letnega cikla skladnosti z EU ETS, pri čemer imajo podjetja iz nefinančnega sektorja dolge pozicije (za namene skladnosti), banke in investicijska podjetja pa kratke pozicije. V poročilu je poudarjeno, da je bila večina priporočil iz poročila organa ESMA za leto 2022, katerih cilj je bil povečati preglednost trga ogljika, izvedena.

Organ ESMA je poudaril tudi pomen razpoložljivosti identifikatorjev pravnih subjektov (LEI) za subjekte v registru Unije in pozval k dodatnim prizadevanjem nacionalnih administratorjev za zagotovitev pravočasnega izvajanja zahteve za registracijo LEI. To je zlasti pomembno v letu 2024, saj se bo število imetnikov računov zaradi razširitve EU ETS povečalo. Organ ESMA meni, da sta v zvezi s tem potrebna nadaljnja analiza in spremljanje trga ogljika.

Čeprav za odprtje računa v registru Unije LEI ni obvezen, morajo subjekti, ki imajo LEI, te informacije sporočiti v registru Unije ob odprtju računa. Poleg tega je v okviru spremembe uredbe o registru iz leta 2023 (Uredba (EU) 2019/1122)[42] določeno, da morajo nacionalni administratorji do konca leta 2024 pregledati račune, ki ne vsebujejo informacij o LEI ali statusu mesta trgovanja ali centralne nasprotne stranke iz preglednice III-I v Prilogi III k Uredbi.

Dne 28. marca 2024 je začela veljati revidirana direktiva MiFID II[43], MiFIR – uredba o trgih finančnih instrumentov (Uredba (EU) 2024/791)[44], ki je dodatno okrepila pravila o finančnih trgih, preglednosti in nadzoru. Člen 57 uredbe MiFIR razširja nadziranje upravljanja pozicij na mesta trgovanja, ki trgujejo z izvedenimi finančnimi instrumenti na pravice do emisije. Člen 58 uredbe MiFIR spreminja obseg poročanja o pozicijah mest trgovanja in investicijskih

[41] *ESMA Market Report on EU Carbon Markets 2024* (Poročilo o trgu organa ESMA – Trgi ogljika EU v letu 2024) (ESMA50-43599798-10379, 7. oktober 2024).

[42] Delegirana uredba Komisije (EU) 2019/1122 z dne 12. marca 2019 o dopolnitvi Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta glede delovanja registra Unije (UL L 177, 2.7.2019). Glej prečiščeno različico.

[43] Direktiva (EU) 2024/790 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. februarja 2024 o spremembi Direktive 2014/65/EU o trgih finančnih instrumentov (UL L, 2024/790, 8.3.2024). Glej prečiščeno različico.

[44] Uredba (EU) 2024/791 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. februarja 2024 o spremembi Uredbe (EU) št. 600/2014 v zvezi z izboljšanjem preglednosti podatkov, odpravo ovir za vzpostavitev sistema stalnih informacij, optimizacijo obveznosti trgovanja in prepovedjo prejemanja plačil za tok naročil (UL L, 2024/791, 8.3.2024). Glej prečiščeno različico.

podjetij z izključitvijo pravic do emisije ter uvaja novo obveznost predložitve poročil o pozicijah dvakrat na teden[45], s čimer se povečuje preglednost trgovanja s pravicami do emisije in njihovimi izvedenimi finančnimi instrumenti.

Komisija mora v skladu z novimi pravili do 31. julija 2025 izvesti tudi celovito oceno ustreznosti splošnega okvira pravil za trge izvedenih finančnih instrumentov na blago, ki vključuje pravice do emisije in povezane izvedene finančne instrumente. V tej oceni bo obravnavano, ali ureditve glede omejitve pozicij in nadziranja upravljanja pozicij pomagajo pri preprečevanju zlorabe trga ter podpirajo urejene pogoje oblikovanja cen in poravnave. Komisija bo ocenila tudi merila za določitev, kdaj se dejavnost šteje za pomožno dejavnost h glavni dejavnosti na ravni skupine, ob upoštevanju likvidnosti in pravilnega delovanja trgov izvedenih finančnih instrumentov na blago, vključno s trgovanjem s pravicami do emisije in njihovimi izvedenimi finančnimi instrumenti. Komisija bi morala tudi oceniti, v kolikšni meri bi se lahko podatki o poslih na trgih izvedenih finančnih instrumentov na blago ali izvedenih finančnih instrumentov na pravice do emisije zbirali v enotnem subjektu, ki zbira podatke, in uskladili v uredbi MiFIR in uredbi o izvedenih finančnih instrumentih na prostem trgu, centralnih nasprotnih strankah in repozitorijih sklenjenih poslov (Uredba (EU) št. 648/2012)[46], ter določiti, kateri podatki o poslih bi bili pomembni za javnost in kako bi se ti podatki o poslih najbolje razširjali.

Organ ESMA je na podlagi novih pravil 24. maja 2024 objavil posvetovalni dokument[47] o izvedenih finančnih instrumentih na blago, ki zajema vse ključne spremembe tehničnih standardov, povezanih s pregledom direktive MiFID II za izvedene finančne instrumente na blago. Z njim želi pridobiti mnenja deležnikov o predlaganih spremembah. Na podlagi povratnih informacij iz tega javnega posvetovanja naj bi organ ESMA do konca leta 2024 dokončal poročilo in lahko na tej podlagi predlaga spremembe na drugi stopnji.

7. Trendi emisij

Leta 2023 so skupne emisije v okviru EU ETS znašale 1 149,1 milijona ton (Mt) CO_2e (manj kot leta 2022, ko so znašale 1 361,9 Mt CO_2e). Emisije iz naprav v elektroenergetskem in industrijskem sektorju so znašale 1 095,9 Mt CO_2e, kar je 16,5 % manj kot leta 2022. To je doslej največje zmanjšanje teh emisij.

S tem razvojem so emisije ETS iz naprav zdaj za približno 47,6 % nižje od ravni iz leta 2005 in so na dobri poti, da do leta 2030 dosežejo cilj 62-odstotnega zmanjšanja. Ugotovljeni trend potrjuje uspešnost in učinkovitost EU ETS kot ene glavnih spodbud politike za razogljičenje evropskega gospodarstva.

[45] Obveznost objave dveh poročil se nanaša samo na mesta trgovanja, ki ponujajo standardizirane terminske pogodbe in opcije. Mesta trgovanja, ki ponujajo samo terminske pogodbe, bodo še naprej objavljala samo eno poročilo.

[46] Uredba (EU) št. 648/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o izvedenih finančnih instrumentih OTC, centralnih nasprotnih strankah in repozitorijih sklenjenih poslov (UL L 201, 27.7.2012). Glej prečiščeno različico.

[47] *Consultation Paper on the amendments to certain technical standards for commodity derivatives* (Posvetovalni dokument o spremembah nekaterih tehničnih standardov za izvedene finančne instrumente na blago), ESMA, 24. maj 2024.

Največji dejavnik rekordnega zmanjšanja emisij v EU ETS je elektroenergetski sektor, v katerem so se emisije iz proizvodnje električne energije in toplote v primerjavi z letom 2022 zmanjšale za 24 %. To zmanjšanje je predvsem posledica znatnega povečanja proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov (predvsem vetrne in sončne energije) in plina, ki nadomešča premog pri proizvodnji električne energije, k čemur so prispevale trajne povprečne cene ogljika v letu 2023 v višini več kot 80 EUR/t CO_2.

Leta 2023 je bila energija iz obnovljivih virov vodilni vir električne energije v EU, saj je predstavljala 44,7 % celotne proizvodnje električne energije[48]. Hkrati se je električna energija, proizvedena iz fosilnih goriv, v primerjavi z letom 2022 zmanjšala za 19,7 %, kar je predstavljalo 32,5 % celotne proizvodnje električne energije.

Ker je bilo leta 2023 nameščenih 56 GW novih zmogljivosti za sončno energijo, je EU dosegla še en rekord glede na dodatnih 40 GW, nameščenih leta 2022. Za vetrno energijo na kopnem in morju v EU je skupna nameščena zmogljivost znašala 221 GW (201 GW na kopnem; 19 GW na morju), pri čemer je bilo 16 GW nameščenih leta 2023. Vetrna energija je presegla zemeljski plin in postala druga največja tehnologija za proizvodnjo električne energije v EU za jedrsko energijo[49].

Čeprav v manjšem obsegu, sta k zmanjšanju emisij v elektroenergetskem sektorju prispevala tudi oživitev hidroelektrarn zaradi ugodnejših podnebnih razmer in jedrske energije ter dvoodstotno zmanjšanje proizvodnje električne energije na splošno[50]. Zgodnji podatki kažejo, da je bilo v prvi polovici leta 2024 približno 50 % električne energije proizvedene iz obnovljivih virov, pri čemer je bilo z vetrom in soncem proizvedeno več električne energije kot s fosilnimi gorivi skupaj[51].

V energetsko intenzivnih industrijskih sektorjih je bilo ugotovljeno 7,5-odstotno zmanjšanje emisij v primerjavi z letom 2022 zaradi kombinacije manjše proizvodnje in večje učinkovitosti. Ravni proizvodnje za naprave, ki spadajo na področje uporabe EU ETS, v času objave niso na voljo. Statistični podatki Eurostata o industrijski proizvodnji kažejo, da se je celotna industrijska proizvodnja v letu 2023 nekoliko zmanjšala, vendar je še vedno večja kot v letih 2019 in 2021 (tj. tik pred pandemijo COVID-19 in rusko invazijo na Ukrajino).

V preglednici 4 je prikazan trend emisij ETS iz naprav v elektroenergetskem in industrijskem sektorju od leta 2019. Emisije iz letalstva so obravnavane v poglavju 9.

[48] Obnovljivi viri energije v letu 2023 prevzemajo vodilno vlogo pri proizvodnji električne energije, Generalni direktorat Eurostat, 27. junij 2024.

[49] COM(2024) 404 final – Poročilo o stanju energetske unije (v skladu z Uredbo (EU) 2018/1999 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov), 11. september 2024.

[50] Nanaša se na neto proizvodnjo električne energije v EU27 in na Norveškem, kot jo je sporočil Eurostat.

[51] E. Graham in N. Fulghum (2024), *Wind and solar overtake EU fossil fuels in the first half of 2024* (Vetrna in sončna energija presežeta fosilna goriva v EU v prvi polovici leta 2024), 30. julij 2024, EMBER.

Preglednica 4: Preverjene emisije iz naprav v okviru EU ETS (2019–2023) [v milijonih ton CO_2e] – podatki, pridobljeni iz registra EU 30. junija 2024

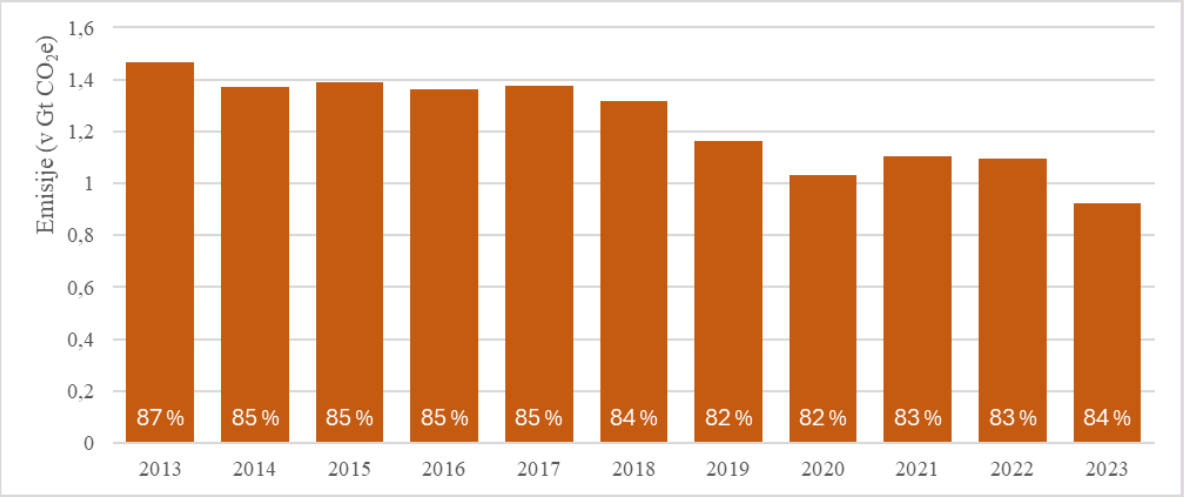
Leto	2019	2020	2021	2022	2023
Preverjene emisije – naprave	1 530	1 356 (1 253 brez Združenega kraljestva)	1 337	1 313	1 096
Sprememba na medletni ravni	–9,1 %	–11,4 %	–1,4 % (6,6 % brez Združenega kraljestva)	–1,8 %	–16,5 %
Preverjene emisije – proizvodnja električne energije in toplote	822	696 (653 brez Združenega kraljestva)	708	725	552
Sprememba na medletni ravni	–14,7 %	–15,3 %	1,6 % (8,5 % brez Združenega kraljestva)	2,4 %	–23,9 %
Preverjene emisije – industrijska proizvodnja	708	660 (601 brez Združenega kraljestva)	629	589	544
Sprememba na medletni ravni	–1,6 %	–6,9 %	–4,7 % (4,7 % brez Združenega kraljestva)	–6,4 %	–7,5 %

Sliki 5 in 6 vsebujeta prikaz trendov emisij iz zgorevanja fosilnih goriv v napravah, vključenih v EU ETS – kot delež skupnih emisij naprav oziroma po vrsti goriva[52]. Vse emisije v okviru ETS ne izvirajo iz zgorevanja fosilnih goriv: nekatere izvirajo neposredno iz industrijskih procesov. Na sliki 5 je prikazan delež emisij iz zgorevanja fosilnih goriv v skupnih emisijah naprav. Na sliki 6 je prikazana razčlenitev emisij iz zgorevanja po vrsti goriva.

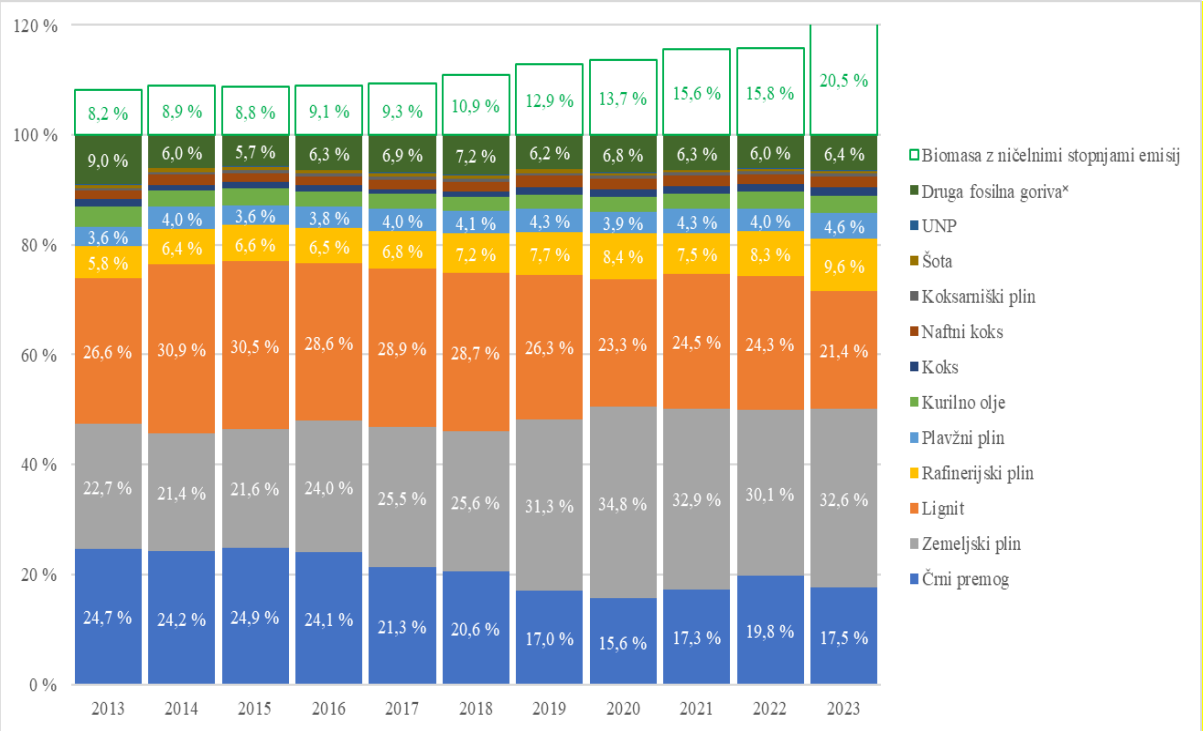
Emisije se na splošno zmanjšujejo zaradi razogljičenja elektroenergetskega sektorja (glej poglavje 7), tj. uvajanja obnovljivih virov energije, nadomeščanja premoga z zemeljskim

[52] Ta analiza temelji na podatkih o izvajanju EU ETS, ki jih države vsako leto sporočijo v skladu s členom 21 direktive o EU ETS (rok: 30. junij). Italija do 25. oktobra 2024, ko je bilo to poročilo dokončano, še vedno ni predložila svojega poročila za leto 2023. Ker najnovejši podatki za Italijo niso na voljo, so v tem poglavju kot približek uporabljeni podatki, ki jih je Italija sporočila za leto 2022, da se omogoči medletna primerjava. Za vse druge države se uporabljajo podatki za leto 2023.

plinom in vse večje uporabe biomase[53]. Kot je prikazano na sliki 6, se je trend povečanja uporabe premoga, opažen v letu 2022 (povezan z zvišanjem cen zemeljskega plina zaradi ruske invazije na Ukrajino), v letu 2023 večinoma obrnil. EU pa je v obdobju med avgustom 2022 in majem 2024 dosegla tudi 18-odstotno zmanjšanje povpraševanja po zemeljskem plinu[54].

Slika 5: Trend skupnih emisij iz zgorevanja fosilnih goriv v napravah, vključenih v EU ETS (2013–2023) – Na oznakah je naveden odstotni delež skupnih emisij naprav.

Slika 6: Trend deleža emisij iz zgorevanja različnih goriv v napravah, vključenih v EU ETS (2013–2023) – Na oznakah je prikazan odstotni delež skupnih emisij iz zgorevanja v napravah. Oznake niso prikazane, če emisije iz zgorevanja določenega goriva nikoli ne presežejo triodstotnega deleža. Druga

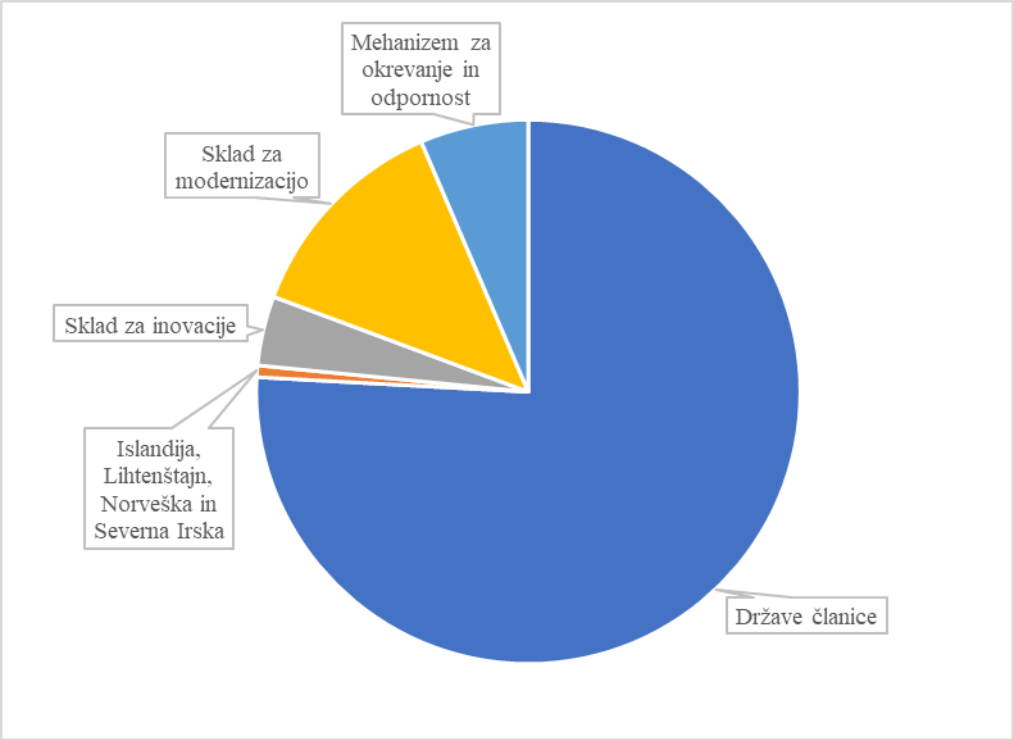
[53] Stopnja emisij iz biomase z ničelno stopnjo je leta 2023 znašala 20,5 % poleg emisij iz naprav, vključenih v ETS.

[54] Poročilo o stanju energetske unije za leto 2024 – glej opombo 49.

fosilna goriva so goriva, ki niso že navedena v legendi. Emisije iz zgorevanja biomase imajo v okviru EU ETS ničelno stopnjo, zato so prikazane poleg skupnih emisij iz zgorevanja za naprave.*

8. Prihodki iz EU ETS

S prodajo pravic na dražbah v okviru EU ETS se ustvarja znaten prihodek za države članice za podporo podnebnim ukrepom in energetskemu prehodu. Leta 2023 so skupni prihodki z dražb znašali 43,6 milijarde EUR. Od tega je bilo 33 milijard EUR namenjenih neposredno državam članicam, 0,3 milijarde EUR pa Islandiji, Lihtenštajnu, Norveški in Severni Irski. Za sklad za inovacije in sklad za modernizacijo je bilo zagotovljenih 7,4 milijarde EUR, preostalih 2,8 milijarde EUR pa za mehanizem za okrevanje in odpornost, ki ga države članice uporabljajo za pospešitev prehoda na čisto energijo in povečanje energetske varnosti z izvajanjem reform in naložb, vključenih v njihove načrte za odpornost in okrevanje. Na sliki 7 je prikazana porazdelitev prihodkov z dražb za leto 2023. Podrobni podatki o prihodkih po državah in skladih so vključeni v oddelek III spremnega delovnega dokumenta služb Komisije.

Slika 7: Porazdelitev prihodkov z dražb v okviru EU ETS za leto 2023 med nacionalne proračune, sklada za inovacije in modernizacijo ter mehanizem za okrevanje in odpornost

Z revizijo direktive o EU ETS leta 2023 so se spremenila pravila o uporabi prihodkov od dražb. V skladu s členom 10(3) direktive o EU ETS morajo države članice od junija 2023 uporabiti 100 % zbranih prihodkov (ali enakovredno finančno vrednost) za podporo podnebnim ukrepom in energetskemu prehodu, razen prihodkov, ki jih porabijo za pomoč panogam z veliko porabo električne energije za posredne stroške ogljika (glej poglavje 8.1). Natančni nameni so navedeni v členu 10(3) in vključujejo razogljičenje industrije, energetski prehod, čiste tehnologije, prilagajanje podnebnim spremembam, razogljičenje prometnega

sektorja in ukrepe za pravičen prehod. Komisija bo pozorno spremljala izpolnjevanje te nove obveznosti, da se zagotovi, da se vsi prihodki iz EU ETS dejansko porabijo za te namene.

Obveznost zajema prihodke od prodaje dodatnih pravic na dražbi zaradi vključitve pomorskega prometa v EU ETS, pri čemer se države članice spodbuja, da povečajo svoj prispevek k varstvu, obnovi in boljšemu upravljanju morskih ekosistemov, zlasti zaščitenih morskih območij. Poleg tega bi morale države članice, ki prejmejo večje dodatne količine pravic zaradi velikega deleža ladjarskih družb glede na prebivalstvo, ustrezni delež uporabiti za namene, povezane s pomorskim prometom.

Države članice vsako leto v skladu z uredbo o upravljanju (Uredba (EU) 2018/1999)[55] poročajo Komisiji o tem, kako uporabljajo svoje prihodke iz EU ETS. Ta poročila temeljijo na predlogah in so javno dostopna[56]. Predloge so bile posodobljene maja 2024, da bi se upoštevala nova obveznost in zbralo več informacij o uporabi prihodkov[57]. Poročila morajo biti dovolj podrobna, da se oceni skladnost s ciljem porabe. Sicer lahko Komisija od države članice zahteva, da informacije predloži še enkrat in zapolni morebitne vrzeli.

Čeprav morajo biti vsi ustrezni prihodki iz EU ETS namenjeni naložbam, povezanim s podnebjem in energijo, tega proračuna ni treba v celoti porabiti v istem letu, v katerem so prihodki ustvarjeni. Od prihodkov za leto 2023, ki naj bi se uporabili za namene člena 10(3), jih je bilo 72 % izplačanih že leta 2023, dodatni 3 % pa so bili namenjeni posebnim ukrepom. V prihodnjih poročilih bo opisano, kako so države članice porabile preostanek.

Od 33 milijard EUR prihodkov iz ETS, ki so jih države članice zbrale v letu 2023, za 30,9 milijarde EUR velja obveznost iz člena 10(3)[58]. Sporočeno je bilo, da bo 2,1 milijarde EUR prihodkov za leto 2023 namenjenih financiranju panog z veliko porabo električne energije za posredne stroške ogljika. Države članice so poročale[59], da so od 30,9 milijarde EUR že izplačale 22,2 milijarde EUR in namenile dodatnih 0,8 milijarde EUR za namene iz člena 10(3). To pomeni, da je treba približno 7,9 milijarde EUR še dodeliti in izplačati ter o tem poročati.

[55] Uredba (EU) 2018/1999 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov (UL L 328, 21.12.2018).

[56] Uporaba prihodkov z dražb v okviru EU ETS – leto poročanja 2024 – GovReg, Reportnet3, Evropska agencija za okolje.

[57] Sprejeto: nove predloge za poročanje držav članic o podnebnih spremembah, Generalni direktorat za podnebno politiko, 7. maj 2024.

[58] Države članice so bile pozvane, naj vsaj 50 % prihodkov, zbranih do 4. junija 2023, uporabijo za podporo naložbam v razogljičenje in energetski prehod. Za prihodke, zbrane od 5. junija 2023 naprej, velja obveznost uporabe 100 % zbranih prihodkov (ali enakovredne finančne vrednosti) za podporo razogljičenju in energetskemu prehodu v sektorjih, vključenih v EU ETS.

[59] Nekatere države, ki sofinancirajo ukrepe s prihodki iz EU ETS, poročajo o celotni vrednosti sofinanciranega ukrepa, zato je
znesek za njihove ukrepe višji od njihovih prihodkov. Vrednosti v tem poglavju so bile zato prilagojene, npr. če je bil znesek za ukrepe dvakrat višji od ustvarjenih prihodkov, se je domnevalo, da je bila polovica zneska za vsak ukrep in nadomestila za posredne stroške ogljika plačana iz prihodkov z dražb.

Preglednica 5 vsebuje razdelitev 33 milijard EUR prihodkov iz EU ETS, ki so jih države članice zbrale v letu 2023. Države članice so poročale tudi o 1,0 milijarde EUR prihodkov, ustvarjenih v prejšnjih letih, kot so bili dodeljeni (0,6 milijarde EUR izplačanih in 0,4 milijarde EUR prevzetih obveznosti) v letu 2023 za namene iz člena 10(3).

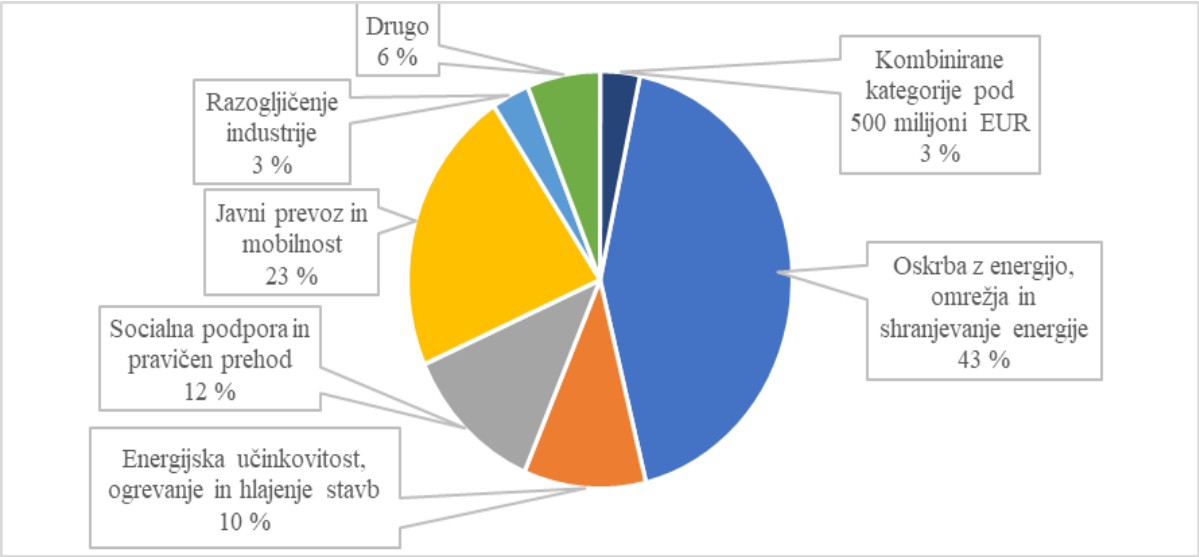
Preglednica 5: Razdelitev prihodkov iz EU ETS v višini 33 milijard EUR, ki so jih države članice zbrale v letu 2023

	Prihodki (v milijardah EUR)
Sporočeni prihodki, kot so bili uporabljeni za financiranje pomoči za stroške ogljika	2,1
Prihodki, za katere velja obveznost iz člena 10(3) in ki so bili izplačani leta 2023	22,2
Prihodki, ki so jih države članice zbrale v letu 2023, za katere velja obveznost iz člena 10(3), in za katere so bile prevzete obveznosti	0,8
Prihodki, ki so jih države članice zbrale v letu 2023 in jih je še treba dodeliti, izplačati in o njih poročati	7,9

Kot je prikazano na sliki 8, je bilo od 22,2 milijarde EUR prihodkov, ki so bili leta 2023 sporočeni kot izplačani za namene člena 10(3), 9,7 milijarde EUR porabljenih za projekte v kategoriji „Oskrba z energijo, omrežja in shranjevanje energije“, 2,3 milijarde EUR za kategorijo „Energijska učinkovitost, ogrevanje in hlajenje stavb“ ter 5,1 milijarde EUR za „Javni prevoz in mobilnost“. Od 323 ukrepov, sporočenih v teh treh kategorijah, primeri vključujejo namestitev fotovoltaičnega sistema v Romuniji, nepovratna sredstva za izboljšanje energijske učinkovitosti za gospodinjstva z nizkimi dohodki v Franciji ter razširitev omrežij podzemne železnice v Lizboni in Portu na Portugalskem.

Poleg tega so države članice poročale, da so dodelile 0,7 milijarde EUR za projekte v kategoriji „Razogljičenje industrije (nizkoogljične tehnologije, zajemanje, uporaba in shranjevanje ogljika ter energijska učinkovitost v industrijskem sektorju razen energetskega sektorja)“, vključno s finančno in tehnično podporo podjetjem v belgijski regiji Valonija pri prehodu na neto ničelno gospodarstvo. Države članice so poročale tudi, da so dodelile 2,7 milijarde EUR za kategorijo „Socialna podpora in pravičen prehod“, ki vključuje grški sklad za energetski prehod (ta med drugim zajema subvencije za energijo za gospodinjstva z nizkimi dohodki, podporo podjetjem na območjih prehoda, programe preusposabljanja in projekte zelene infrastrukture).

Države članice so znesek v višini 1,4 milijarde EUR, izplačan v letu 2023, uvrstile v kategorijo „Drugo“, ki vključuje ukrepe, ki ne spadajo v nobeno drugo kategorijo ali ustrezajo več kategorijam. Primeri vključujejo švedski sklad za pobudo Climate Leap, ki podpira različne projekte za zmanjšanje emisij, bioplin, biotsko raznovrstnost in raziskave.

Slika 8: Razdelitev 22,2 milijarde EUR prihodkov z dražb v okviru EU ETS za leto 2023, sporočenih kot izplačanih, po kategorijah – Kombinirane kategorije pod 500 milijoni EUR vključujejo (v milijonih EUR) cestni promet (309), prilagajanje (155), mednarodne namene in mednarodno podnebno financiranje (110), LULUCF, kmetijstvo in odvzeme na zemljiščih (59), upravne stroške (54), ravnanje z odpadki (29), pomorski promet (17), letalstvo (13) in trajne odvzeme (3).

Prihodki z dražb v okviru EU ETS so bistveno prispevali k tem in številnim drugim projektom z velikim učinkom v državah članicah. Ti projekti niso le prispevali k zmanjšanju emisij, temveč so tudi zagotovili pravičen zeleni prehod. Študije primerov o 13 projektih, (so)financiranih iz prihodkov z dražb, kažejo pozitivne učinke prihodkov na podnebni prehod v EU[60]. Pomembno je, da si države članice prizadevajo zagotoviti prepoznavnost vira financiranja ukrepov ali projektov, ki se financirajo iz prihodkov iz EU ETS, da se pokaže prispevek EU ETS k postopnemu razogljičenju in pravičnemu prehodu. Tega pri večini ukrepov, sporočenih za leto 2023, ni bilo, Komisija pa si prizadeva za nadaljnje ukrepanje.

Pregled, kako je vsaka država članica uporabila svoje prihodke iz EU ETS, je vključen v delovni dokument služb Komisije, priložen poročilu o napredku na področju podnebnih ukrepov za leto 2024[61].

8.1 Pomoč za posredne stroške

Države članice lahko nekaterim panogam z veliko porabo električne energije dodelijo državno pomoč v okviru EU ETS za kritje stroškov ogljika, ki nastajajo zaradi posrednih emisij, zlasti višjih cen električne energije, ki so posledica tega, da energetska podjetja stroške nakupa pravic prenesejo na poslovne odjemalce. Komisija je sprejela smernice za

[60] *Climate and Energy in the EU, Use of ETS auctioning revenues, Good practices* (Podnebje in energija v EU – Uporaba prihodkov z dražb v okviru EU ETS – Dobra praksa), Evropska agencija za okolje, 11. oktober 2024.

[61] COM(2024) 498 – Poročilo EU o napredku na področju podnebnih ukrepov za leto 2024 in spremni delovni dokument služb (še ni objavljen).

državno pomoč v okviru EU ETS, da bi uskladila izvajanje te pomoči v državah članicah in čim bolj zmanjšala izkrivljanje konkurence na enotnem trgu[62].

Leta 2023 je 15 držav članic plačalo posredne stroške, nastale leta 2022, potem ko so svoje sheme priglasile Komisiji za oceno državne pomoči in prejele potrditev njihove združljivosti z enotnim trgom. Avstrija, Grčija in Slovenija so uvedle nove sheme, Nizozemska pa jih je začasno ustavila[63]. V skladu s shemami, ki so jih uvedle države članice, bi morali upravičenci del pomoči znova vložiti v projekte, pri katerih se zmanjša njihov neposredni ali posredni ogljični odtis, s tem pa tudi njihova izpostavljenost tveganju selitve virov CO_2.

Države članice, ki vzpostavijo shemo nadomestil za posredne stroške, morajo v treh mesecih po koncu vsakega leta objaviti skupni izplačani znesek nadomestila, vključno z razčlenitvijo po prejemnih sektorjih in delih sektorjev. Preglednica 6 vsebuje povzetek podatkov, ki so jih države članice objavile o nadomestilih, izplačanih v letu 2023, in sicer za posredne stroške, nastale v letu 2022. Vključuje tudi primerjavo teh zneskov s prihodki z dražb iz leta 2022.

Plačila za posredne stroške, ki jih je teh 15 držav članic izvedlo v letu 2023, so skupaj znašala približno 3,95 milijarde EUR. To je več kot 2,16 milijarde EUR, izplačanih leta 2022, kar je približno 80-odstotno povečanje plačil posrednih stroškov. Število naprav, za katere je bila dodeljena pomoč, se je nekoliko povečalo (za 56), saj je več držav članic izvajalo sheme za posredne stroške.

Pomoč za posredne stroške ogljika v danem letu temelji na terminski ceni pravic v preteklem letu. Zato pomoč, izplačana v letu 2023 za stroške, nastale v letu 2022, temelji na povprečni terminski ceni v letu 2021. Cena je bila 54,1 EUR, kar je več kot dvakratnik zneska 25,09 EUR, uporabljenega za posredne stroške, nastale v letu 2021. Ta terminska cena se je od takrat zvišala na več kot 80 EUR v letih 2022 in 2023, kar pomeni, da bo pomoč za posredne stroške, nastale v letih 2023 in 2024, temeljila na višji ceni ogljika. Najvišji proračun shem nadomestil za posredne stroške se praviloma izračuna za celotno obdobje uporabe (za večino držav članic je to obdobje 2021–2030).

Plačila za posredne stroške so se povečala tudi v relativnem smislu. Skupna plačila za posredne stroške, nastale v letu 2022, so ustrezala 16 % prihodkov z dražb za leto 2022, ki jih je zbralo 15 držav članic, v primerjavi s plačili, ki so dosegla 10 % prihodkov, ki jih je v letu 2021 zbralo 13 držav članic, ki so dodelile pomoč za isto leto. To je bilo v veliki meri posledica zmanjšanja absolutne količine pravic, prodanih na dražbi v letu 2022, in zgoraj navedenega zvišanja terminske cene.

[62] Smernice za nekatere ukrepe državne pomoči v okviru sistema za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov po letu 2021 (UL C 317, 25.9.2020).

[63] Poleg tega je Portugalska konec leta 2022 sprejela shemo posrednih stroškov.

Preglednica 6: Zneski pomoči, izplačani v letu 2023 iz prihodkov z dražb ETS za posredne stroške, nastale v letu 2022

Država članica	Znesek, izplačan za posredne stroške, nastale v letu 2022 [v milijonih EUR]	Število prejemnikov (naprav)	Prihodki z dražb v letu 2022[64] [v milijonih EUR]	Relativni obseg pomoči za posredne stroške v primerjavi s prihodki z dražb
Avstrija	184,8	76	375,4	49,2 %
Belgija	186,2	59	649,2	28,7 %
Češka	50,3	21	670,6	7,5 %
Finska	117,7	49	504,7	23,3 %
Francija	604,2	280	1 834,7	32,9 %
Nemčija	1 643,7	668	6 772,4	24,3 %
Grčija[65]	171,5	53	1 314,0	13,1 %
Italija	150,6	251	3 166,1	4,8 %
Luksemburg	25,0	4	4,8	517,0 %
Poljska	372,7	95	4 966,4	7,5 %
Portugalska[66]	25,0	22	661,6	3,8 %
Romunija	145,0	30	482,4	30,1 %
Slovaška	20,9	9	342,4	6,1 %
Slovenija	26,0	17	170,5	15,3 %
Španija	228,8	185	3 186,8	7,2 %

Države članice, ki v katerem koli letu za posredne stroške porabijo več kot 25 % svojih prihodkov z dražb, morajo objaviti poročilo s pojasnilom, zakaj so ta prag presegle. Leta 2023 je večina držav članic ostala precej pod tem pragom. Vseeno je pet držav članic porabilo več kot 25 % svojih prihodkov z dražb za plačila za posredne stroške, in sicer

[64] Brez prihodkov, ustvarjenih s prodajo pravic za letalstvo na dražbah.

[65] V primeru Grčije so bila poleg pomoči, prikazane v preglednici, v letu 2023 izvedena plačila v višini 86,1 milijona EUR za posredne stroške, nastale v letu 2021.

[66] V primeru Portugalske je bilo leta 2022 poleg pomoči, prikazane v preglednici, za 26 naprav izplačanih 24,6 milijona EUR pomoči za posredne stroške, nastale v letu 2022.

Avstrija, Belgija, Francija, Luksemburg in Romunija. Utemeljitve, ki so jih predložile te države članice, so povzete v nadaljevanju.

Avstrija je poročala, da je bila leta 2022 sprejeta začasna shema, pri čemer je bilo dovoljeno, da nadomestilo preseže 25 % zaradi visokih cen električne energije in ruske invazije na Ukrajino. V Belgiji in Franciji je bil velik delež plačanih prihodkov z dražb pripisan velikemu deležu nizkoogljične proizvodnje električne energije v državi, zaradi česar so bili prihodki z dražb razmeroma nizki v primerjavi z deležem panog z veliko porabo električne energije v državi. Romunija je poročala, da je bil 25-odstotni prag presežen delno zaradi zvišanja cene ogljika, ki se uporablja za izračun plačil.

Odhodki Luksemburga so bili veliko večji od skupnih prihodkov z dražb. Čeprav so se plačila države v letu 2023 povečala, je bil razlog za povečanje deleža prihodkov tudi zmanjšanje količine pravic države za prodajo na dražbi, ki je bilo posledica dejstva, da je Luksemburg uporabil pravice v okviru EU ETS za izravnavo emisij v sektorjih, zajetih z uredbo o porazdelitvi prizadevanj. Ta praksa se imenuje prilagodljivost na podlagi uredbe o porazdelitvi prizadevanj[67]. Na splošno je Luksemburg leta 2022 prejel 35 % manj prihodkov kot leta 2021. Luksemburg in Romunija sta navedla tudi, da je prenos pravic v rezervo za stabilnost trga prispeval k zmanjšanju količine pravic, prodanih na dražbi.

8.2 Sklad za inovacije

Sklad za inovacije, ki se v celoti financira iz EU ETS, je eden največjih programov financiranja na svetu za uvajanje nizkoogljičnih in brezogljičnih inovativnih rešitev in tehnologij na področju energetike, industrije in neto ničelne mobilnosti. Sklad zagotavlja nepovratna sredstva za projekte, namenjene trženju inovativnih nizkoogljičnih tehnologij ter uvajanju na trg industrijskih rešitev za razogljičenje Evrope in podporo prehodu na podnebno nevtralnost. S predvidenim razpoložljivim proračunom v višini 40 milijard EUR (na podlagi cene ogljika v višini 75 EUR/t CO_2), je bilo v okviru sklada za inovacije od leta 2020 objavljenih osem razpisov za zbiranje predlogov, vključno z enim za dražbe v okviru evropske vodikove banke.

Komisija o izvajanju sklada za inovacije podrobneje poroča ločeno. Drugo poročilo o napredku pri izvajanju sklada za inovacije bo predvidoma objavljeno v četrtem četrtletju 2024[68].

[67] Uredba o porazdelitvi prizadevanj vzpostavlja enkratno prilagodljivost, v skladu s katero lahko države članice v obdobju 2021–2030 skupaj ukinejo do največ 100 milijonov pravic iz EU ETS, da bi izpolnile svoje cilje zmanjšanja emisij toplogrednih plinov iz te uredbe. Prilagodljivost velja za države članice, katerih cilji znatno presegajo povprečje EU in njihov stroškovno učinkovit potencial za zmanjšanje emisij, ter države članice, ki leta 2013 industrijskim obratom niso brezplačno dodelile nobenih pravic iz EU ETS (skupaj devet držav: Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Irska, Luksemburg, Malta, Nizozemska in Švedska). Pravice iz količine za prodajo na dražbi zadevne države članice se ukinejo v skladu s členom 10 direktive o EU ETS. Upravičene države članice so v obdobju 2021–2023 priglasile uporabo 21 641 364 pravic v skladu s prilagodljivostjo na podlagi uredbe o porazdelitvi prizadevanj.

[68] Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o izvajanju sklada za inovacije (COM(2022) 416 final).

Po krogu razpisov za zbiranje predlogov v letu 2022 so bili podpisani sporazumi o dodelitvi nepovratnih sredstev za 39 obsežnih in 15 manjših projektov. Več kot 3,5 milijarde EUR bo namenjenih za financiranje inovacij, tudi v energetsko intenzivnih panogah, proizvodnji vodika, proizvodnji energije iz obnovljivih virov in proizvodnji sestavnih delov za shranjevanje energije in obnovljive vire energije, ter za pomoč pri pospešitvi razogljičenja v 17 državah[69]. Približno 55 milijonov EUR bo namenjenih za financiranje malih inovacij v več sektorjih, v katerih je zmanjšanje emisij težavno, vključno s sektorji biogoriva, stekla in keramike, cementa, shranjevanja energije in obnovljivih virov energije[70].

Z dodelitvijo podpore projektom na Danskem, v Grčiji, na Madžarskem in v Latviji se je izboljšala sektorska in geografska uravnoteženost sklada za inovacije. Celotni portfelj sklada za inovacije je do junija 2024 vključeval 127 projektov, ki se izvajajo ali so v postopku priprave sporazuma o dodelitvi nepovratnih sredstev, pri čemer je prispevek EU ETS znašal 7,35 milijarde EUR[71]. Ko bodo končani, bodo po ocenah v prvih desetih letih delovanja zagotovili prihranek emisij, ki bo znašal približno 457 Mt CO_2e.

Spodbuda, ki jo zagotavlja cena ogljika v okviru EU ETS, je za te projekte veliko večja od zneska financiranja iz EU ETS. Na primer, korist do zdaj preprečenih stroškov ogljika za gospodarsko upravičenost podjetij na podlagi projektov, ki jih podpira sklad za inovacije, znaša približno 34 milijarde EUR (preprečeni stroški ogljika zaradi manjših emisij po povprečni ceni ogljika v višini 75 EUR/t CO_2). To odraža logiko EU ETS, po kateri je cena ogljika glavna dolgoročna spodbuda, sklad za inovacije pa to spodbudo dopolnjuje, da bi se pospešile spremembe[72].

Hkrati je bilo 27 projektov, ki v tretjem krogu razpisov (za obsežne in manjše projekte) niso bili uspešni, izbranih za pomoč pri razvoju projektov v okviru sklada za inovacije. Od začetka izvajanja programa je bila pomoč pri razvoju projektov dodeljena za 70 projektov, s čimer se je oblikoval dober nabor prihodnjih kakovostnih prijav. Ta podpora znaša 24 milijonov EUR, zagotavlja pa jo Evropska investicijska banka (EIB).

Razpis sklada za inovacije za leto 2023 za neto ničelne tehnologije (razpis IF23 NZT) se je zaključil 9. aprila 2024, v okviru razpisa pa je bilo prejetih 337 vlog. Vključeval je namenske teme za proizvodnjo čistih tehnologij in pilotne projekte ter tri splošne teme s področja razogljičenja, organizirane v manjše, srednje in obsežne projekte. Razpis IF23 NZT je že upošteval razširjeno uporabo trgovanja z emisijami za stavbe, cestni promet in zlasti pomorski sektor s posebnimi določbami za pospešitev razogljičenja, tudi v zvezi s proizvodnjo in uvajanjem obnovljivih in nizkoogljičnih goriv.

[69] Projekti bodo prispevali k razogljičenju 16 držav članic (Avstrije, Belgije, Češke, Danske, Francije, Grčije, Hrvaške, Irske, Italije, Latvije, Madžarske, Nemčije, Nizozemske, Portugalske, Španije in Švedske) ter Norveške.

[70] Nepovratna sredstva iz sklada za inovacije EU so bila dodeljena 16 projektom iz vse Evrope, Generalni direktorat za podnebno politiko, 6. junij 2023.

[71] Posodobljeni portfelj projektov, za katere je bil podpisan sporazum v okviru sklada za inovacije.

[72] Uvodna izjava 20 Direktive 2009/29/ES, znova potrjeno v uvodni izjavi 14 Direktive (EU) 2018/410.

Rezultati razpisa IF23 NZT se pričakujejo v zadnjem četrtletju leta 2024, sporazumi o dodelitvi nepovratnih sredstev pa naj bi bili podpisani v začetku leta 2025. Približno 4 milijarde EUR bo zagotovljenih za financiranje inovativnih nizkoogljičnih in neto ničelnih tehnologij. Projekti, ki dosegajo minimalni prag za vsa merila za dodelitev bodo prvič prejeli pečat suverenosti platforme STEP (platforma za strateške tehnologije za Evropo), uveden z uredbo o platformi STEP (Uredba (EU) 2024/795)[73]. Pečat suverenosti je znak kakovosti EU, ki se podeljuje visokokakovostnim projektom, ki prispevajo k ciljem platforme STEP. Za zadevne projekte bo olajšal dostop do financiranja iz držav članic.

Z revizijo direktive o EU ETS leta 2023 so bili uvedeni konkurenčni razpisi (dražbe) na podlagi sklada za inovacije, prva pilotna dražba za proizvodnjo vodika kot obnovljivega goriva nebiološkega izvora pa je potekala od 23. novembra 2023 do 8. februarja 2024 (v nadaljnjem besedilu: dražba IF23). Na dražbo IF23 je prispelo 132 ponudb iz 17 držav po vsej Evropi, za kar bi bil potreben 15-kratnik razpoložljivega proračuna, kar kaže na znatno preveliko število prijav. Rezultati ocene so bili objavljeni konec aprila 2024.

Na dražbi IF23 je bilo za pripravo sporazuma o dodelitvi nepovratnih sredstev izbranih sedem ponudb v skupni vrednosti 720 milijonov EUR prispevkov EU[74]. V okviru izbranih projektov so bile predložene ponudbe v višini od 0,37 EUR do 0,48 EUR na kilogram proizvedenega vodika kot obnovljivega goriva nebiološkega izvora. Na podlagi zasnove plačila glede na ponujeno ceno v okviru pilotne dražbe bodo ti projekti prejeli nepovratna sredstva sklada za inovacije v višini od 8 do 245 milijonov EUR. Sporazumi o dodelitvi nepovratnih sredstev naj bi bili podpisani oktobra 2024.

S to prvo pilotno dražbo je sklad za inovacije preizkusil tudi funkcijo „dražba kot storitev“, ki državam EGP omogoča, da dražbo sklada za inovacije uporabijo za dodelitev dodatnih nacionalnih sredstev nacionalnim projektom, ki niso bili vključeni v proračun sklada za inovacije za dražbo. Nemčija je v okviru pilotne dražbe prispevala 350 milijonov EUR v sklop nacionalnega financiranja. Podobno Generalni direktorat za podnebno politiko tesno sodeluje z Generalnim direktoratom za konkurenco, da bi vzpostavil podoben element za redne razpise za zbiranje predlogov, imenovan „nepovratna sredstva kot storitev“. Oba elementa državam EGP omogočata, da izkoristijo uveljavljene postopke ocenjevanja sklada za inovacije ter se izognejo nepotrebnim upravnim bremenom za razvoj in izvajanje novih shem podpore za iste tehnologije.

8.3 Sklad za modernizacijo

Sklad za modernizacijo je solidarnostni program, financiran iz EU ETS. S podporo uvajanju projektov, namenjenih modernizaciji energetskih sistemov in izboljšanju energijske

[73] Uredba (EU) 2024/795 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. februarja 2024 o vzpostavitvi platforme za strateške tehnologije za Evropo (platforma STEP) (UL L, 2024/795, 29.2.2024).

[74] Trije projekti iz Španije, dva iz Portugalske ter po en projekt na Finskem in Norveškem.

učinkovitosti, podpira deset držav članic z nižjim dohodkom[75] pri doseganju podnebnih in energetskih ciljev do leta 2030, od leta 2024 pa bo podpiral 13 držav članic z nižjim dohodkom[76]. Proračun sklada se zagotavlja s prodajo deleža količine pravic, določene z zgornjo mejo EU ETS, na dražbi (ki ustreza 438 milijonom pravic), in se porazdeli med države članice upravičenke po določenem ključu[77]. Poleg tega je šest držav članic upravičenk preneslo 320 milijonov pravic iz tretje faze EU ETS (2013–2020) v sklad za modernizacijo. S tem se je njegov skupni obseg ob predpostavki, da povprečna cena ogljika znaša 75 EUR/t CO_2, povečal na več kot 750 milijonov pravic ali 56 milijard EUR v obdobju 2021–2030.

Čeprav države članice izberejo naložbe, ki jih želijo podpreti, morajo večino svojih sredstev v okviru sklada uporabiti za prednostne naložbe. Te vključujejo proizvodnjo in uporabo električne energije iz obnovljivih virov, ogrevanje in hlajenje, energijsko učinkovitost, shranjevanje in posodobitev energetskih omrežij, podporo gospodinjstvom z nizkimi dohodki za odpravo energijske revščine in ukrepe za pravičen prehod v regijah, odvisnih od fosilnih goriv. Predloge naložb pregleda EIB. Komisija sprejme odločitev o izplačilu, ko EIB posamezno naložbo potrdi kot prednostno ali ko odbor za naložbe sklada priporoči financiranje neprednostne naložbe. Sklepi o izplačilu se izdajo vsako leto v dveh krogih in zajemajo naložbe v vseh državah članicah upravičenkah.

Od januarja 2021 je bilo potrjenih 176 shem in posameznih projektov v skupnem znesku 12,7 milijarde EUR, ki je bil izplačan državam članicam upravičenkam. Te pobude se večinoma nanašajo na električno energijo iz obnovljivih virov, energijsko učinkovitost, shranjevanje energije in posodobitev energetskih omrežij. V preglednici 7 so prikazani zneski, izplačani posameznim državam članicam.

Komisija je junija 2024 sprejela sedmi sklep o izplačilu[78] v okviru sklada za modernizacijo, drugem največjem od leta 2021. Na podlagi tega je EIB desetim državam članicam upravičenkam[79] izplačala zneske v skupni vrednosti 2,9 milijarde EUR za financiranje 39 predlogov naložb. Projekti vključujejo podporo gospodinjstvom za nakup in namestitev novih fotovoltaičnih sistemov na Češkem ter sheme podpore, ki temeljijo na pogodbah za razliko, za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov v Romuniji.

[75] Prve države članice upravičenke so bile Bolgarija, Hrvaška, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Poljska, Romunija in Slovaška.

[76] Z revizijo direktive o EU ETS leta 2023 so bile prvotnim desetim državam članicam dodane Grčija, Portugalska in Slovenija.

[77] Priloga IIb k direktivi o EU ETS – ključ za porazdelitev sredstev iz sklada za modernizacijo.

[78] C(2024) 4190 final – Sklep Komisije z dne 12. junija 2024 o izplačilu prihodkov iz sklada za modernizacijo v skladu z Direktivo 2003/87/ES – prvi polletni cikel izplačil v letu 2024.

[79] S petim sklepom o izplačilu na podlagi sklada za modernizacijo so bila odobrena plačila Romuniji (1,1 milijarde EUR), Češki (835 milijonov EUR), Poljski (698 milijonov EUR), Madžarski (77 milijonov EUR), Bolgariji (65 milijonov EUR), Litvi (59 milijonov EUR), Hrvaški (52 milijonov EUR), Slovaški (35 milijonov EUR), Latviji (27 milijonov EUR) in Estoniji (24 milijonov EUR).

V drugem krogu zbiranja predlogov v okviru sklada za modernizacijo je bil rok za predložitev predlogov 13. avgust 2024 za neprednostne projekte oziroma 10. september 2024 za prednostne projekte.

Revizija direktive o EU ETS prinaša pomembne spremembe velikosti in upravljanja sklada za modernizacijo. Obseg sklada se je povečal za 110 milijonov pravic. Ta dodatek se razdeli med 13 držav članic upravičenk, tj. deset prvotnih upravičenk ter Grčijo, Portugalsko in Slovenijo. Večji delež sredstev v okviru sklada je bil dodeljen seznamu prednostnih naložb, ki je razširjen tako, da vključuje ogrevanje z energijo iz obnovljivih virov in pravičen prehod v regijah, odvisnih od ogljika. Naložbe, ki vključujejo plin, so bile predmet številnih omejitev. Od leta 2025 morajo naložbe izpolnjevati tudi zahteve iz uredbe o taksonomiji v zvezi z načelom, da se ne škoduje bistveno. Zaradi revizije se je izvedel postopek spremembe uredbe o skladu za modernizacijo (Uredba (EU) 2020/1001)[80]. Veljati je začela 1. januarja 2024.

Preglednica 7: Skupna izplačila iz sklada za modernizacijo (od 1. januarja 2021 do 30. junija 2024)

Država članica upravičenka	**Izplačani zneski (v milijonih EUR)**
Bolgarija	262
Češka	4 343
Estonija	178
Hrvaška	262
Madžarska	185
Litva	183
Latvija	32
Poljska	1 908
Romunija	4 679
Slovaška	615
Skupaj	**12 647**

[80] Izvedbena uredba Komisije (EU) 2020/1001 z dne 9. julija 2020 o določitvi podrobnih pravil za uporabo Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi z delovanjem sklada za modernizacijo, namenjenega podpori naložbam za modernizacijo energetskih sistemov ter izboljšanje energijske učinkovitosti nekaterih držav članic (UL L 221, 10.7.2020).

8.4 Sklad za razogljičenje v okviru ETS za Grčijo

Grčija ima v skladu s členom 10a(9) direktive o EU ETS pravico, da pod določenimi pogoji zahteva do 25 milijonov pravic za razogljičenje oskrbe z električno energijo na svojih otokih[81]. Grčija, Evropska komisija in EIB si prizadevajo za operacionalizacijo te določbe. EIB bo odgovorna za oceno finančne vzdržnosti in socialno-ekonomske koristnosti predloga grškega projekta za razogljičenje oskrbe z električno energijo na grških otokih. Če bodo izpolnjeni vsi pogoji, vključno s potrditvijo EIB o predlogu grškega projekta, predloženem v skladu s členom 10a(9), bodo pravice prodane na dražbi, prihodki pa dani na voljo za sofinanciranje do 60 % odobrenih delov projekta. Konkretno bi morala finančna sredstva podpirati projekte oskrbe z energijo iz obnovljivih virov na otokih in pomagati pri povezovanju otokov z elektroenergetskim omrežjem celine.

9. Letalstvo

Direktiva o EU ETS ureja emisije iz letalskega sektorja od leta 2012. S pravnega vidika sistem zajema vse odhodne lete iz EGP in vse dohodne lete v EGP. Vendar je EU leta 2013 omejila obveznosti iz EU ETS za letalski sektor na lete znotraj EGP, da bi podprla razvoj svetovnega tržnega ukrepa za zmanjšanje emisij iz letalstva s strani Mednarodne organizacije civilnega letalstva (ICAO)[82]. Omejitev obsega uporabe direktive o EU ETS je bila od takrat trikrat podaljšana, pri reviziji direktive o EU ETS leta 2023 pa je poudarjeno, da bi to moralo biti zadnje časovno omejeno odstopanje od EU ETS[83].

EU ETS je med letoma 2013 in 2023 dosegel skupno zmanjšanje neto emisij CO_2 iz letalstva v višini 206 Mt s financiranjem zmanjšanja emisij v drugih sektorjih. Letalski prevozniki so v obdobju 2012–2020 za skladnost v okviru EU ETS uporabili skoraj 19 milijonov mednarodnih dobropisov.

Od 1. januarja 2020 EU ETS vključuje emisije iz odhodnih letov v Švico, švicarski ETS pa se uporablja za lete do letališč EGP. S tem se zagotavlja spodbuda za razogljičenje ob zagotavljanju enakih konkurenčnih pogojev v obeh smereh. EU ETS se od 1. januarja 2021 uporablja za odhodne lete v Združeno kraljestvo, ETS Združenega kraljestva pa se uporablja za lete do letališč znotraj EGP. S tem se kljub izstopu Združenega kraljestva iz EU zagotavlja, da se cene ogljika uporabljajo tudi v letalstvu.

[81] 25 milijonov pravic je bilo rezerviranih za morebitno uporabo v skladu s členom 10a(9) direktive o EU ETS (Sporočilo Komisije – Objava skupnega števila pravic v obtoku v letu 2021 za namene rezerve za stabilnost trga v okviru sistema EU za trgovanje z emisijami, vzpostavljenega z Direktivo 2003/87/ES, in števila nedodeljenih pravic v obdobju 2013–2020, C(2022) 195/02, C/2022/2780 (UL C 195, 13.5.2022).

[82] Sklep št. 377/2013/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. aprila 2013 o začasnem odstopanju od Direktive 2003/87/ES o vzpostavitvi sistema za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov v Skupnosti (UL L 113, 25.4.2013).

[83] Uvodna izjava 30 Direktive (EU) 2023/958 o reviziji direktive o EU ETS.

EU ETS od 1. januarja 2024 vključuje emisije iz večine letov[84] v devet najbolj oddaljenih regij EU in iz njih ter emisije iz odhodnih letov iz najbolj oddaljenih regij v Švico in Združeno kraljestvo. To pomeni, da se bo področje uporabe oblikovanja cen ogljika v okviru ETS razširilo za skupno 7 %. Švica je prav tako v letu 2024 v svoj ETS vključila emisije iz letov v najbolj oddaljene regije[85].

Hkrati je bila za lažji napredek v ICAO omejitev področja uporabe EU ETS na letalstvo v Evropi podaljšana do konca leta 2026, saj bi morale vse večje tretje države od leta 2027 uporabljati shemo za poravnavo in zmanjševanje emisij ogljika za mednarodni letalski promet (CORSIA). V prostovoljni fazi sheme CORSIA, ki traja od leta 2024 do leta 2026, sodeluje 129 držav.

Leta 2023 je bilo v skladu z veljavnim področjem uporabe EU ETS izdanih 26 milijonov pravic za letalstvo. Število brezplačno dodeljenih pravic je znašalo 22,5 milijona. Operatorji zrakoplovov, ki jih upravljajo nacionalni administratorji v EGP, so v okviru švicarskega ETS brezplačno prejeli nekaj manj kot 0,5 milijona švicarskih pravic za letalstvo. Leta 2023 je bilo na dražbah prodanih približno 5,7 milijona pravic za letalstvo.

Emisije operatorjev zrakoplovov so se v letu 2023 v primerjavi z letom 2022 še naprej povečevale. Tako so leta 2023 znašale 54,1 Mt CO_2e (vključno z 0,9 Mt emisij operatorjev, ki jih upravlja Švica), medtem ko so leta 2022 znašale 49,5 Mt. Emisije iz letalstva v okviru EU ETS so blizu ravni iz leta 2019 (prilagojene za izstop Združenega kraljestva iz EU), kar potrjuje vrnitev na ravni emisij pred pandemijo COVID-19[86]. Preglednica 8 vsebuje prikaz preverjenih emisij operatorjev zrakoplovov skupaj s količinami brezplačno dodeljenih pravic in pravic, prodanih na dražbi, v letalskem sektorju od leta 2019. Od leta 2021 v EU ETS niso več vključeni dohodni leti iz Združenega kraljestva.

V okviru svežnja „Pripravljeni na 55“ sta bili leta 2023 sprejeti dve reformi v zvezi z EU ETS za letalstvo za pospešitev zmanjšanja emisij v sektorju[87] in uvedbo sheme CORSIA za izvenevropske lete letalskih prevoznikov s sedežem v EU v pravo EU[88]. Njuno izvajanje poteka.

[84] Začasno odstopanje od EU ETS je določeno do leta 2030 za emisije iz letov med letališčem v najbolj oddaljeni regiji ene od držav članic in letališčem v isti državi članici.

[85] *Additional free allocation for flights to outermost regions, Emissions trading system for aircraft operators* (Dodatna brezplačna dodelitev za lete v najbolj oddaljene regije – Sistem trgovanja z emisijami za operatorje zrakoplovov), Zvezni urad za okolje, 31. avgust 2024.

[86] *European Aviation Overview 24-30 May* (Pregled evropskega letalstva, 24.–30. maj), Eurocontrol, 1. junij 2023.

[87] Direktiva (EU) 2023/958 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 10. maja 2023 o spremembi Direktive 2003/87/ES v zvezi s prispevkom letalstva k cilju Unije glede zmanjšanja emisij v celotnem gospodarstvu in ustreznem izvajanju globalnega tržnega ukrepa (UL L 130, 16.5.2023).

[88] Sklep (EU) 2023/136 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. januarja 2023 o spremembi Direktive 2003/87/ES v zvezi z obveščanjem o poravnavi v okviru globalnega tržnega ukrepa za operatorje zrakoplovov s sedežem v Uniji (UL L 19, 20.1.2023).

Komisija je za uvedbo sheme CORSIA v pravo EU februarja 2024 sprejela seznam držav, za katere se šteje, da so leta 2023 uporabljale shemo CORSIA za emisije[89]. Ta seznam se posodablja vsako leto. Komisija je julija 2024 objavila pravila za izračun zahtev za izravnavo v okviru sheme CORSIA[90]. Pristojni organi v državah članicah bodo ta pravila za emisije uporabljali do konca leta 2026.

Komisija je kot pomemben korak k izboljšanju preglednosti marca 2024 objavila zbirne podatke o letnih emisijah iz letalstva v letu 2022[91]. Ta objava je sledila izjavi Komisije[92], izdani med zakonodajnim postopkom za revizijo direktive o EU ETS iz leta 2023. Komisija se je zavezala, da bo objavila več podatkov o emisijah iz mednarodnega letalstva, hkrati pa zaščitila poslovno občutljive podatke.

[89] Izvedbena uredba Komisije (EU) 2024/622 z dne 22. februarja 2024 o seznamu držav, za katere se šteje, da uporabljajo shemo CORSIA za namene Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta za emisije v letu 2023 (UL L, 2024/622, 23.2.2024).

[90] Izvedbena uredba Komisije (EU) 2024/1879 z dne 9. julija 2024 o določitvi pravil za uporabo Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi z izračunom zahtev za izravnavo za namene sheme CORSIA (UL L, 2024/1879, 10.7.2024).

[91] Objava podatkov o emisijah iz letalstva za leto 2022, Generalni direktorat za podnebno politiko, 8. marec 2024.

[92] Izjava Komisije, 20. april 2023.

Preglednica 8: Letalstvo v okviru EU ETS (2019–2023) – preverjene emisije [v milijonih ton CO_2e], brezplačna dodelitev in pravice, prodane na dražbi [v milijonih pravic]

Leto	2019	2020	2021	2022	2023
Preverjene emisije – letalstvo	68,2	25,2	27,9	49,5	54,1
Sprememba na medletni ravni[93]	+1 %	–63 %	+30 %	+77 %	+9,5 %
Brezplačno dodeljene pravice (EU27 + Islandija, Lihtenštajn, in Norveška + Združeno kraljestvo + Švica)[94]	31,3[95]	32,5	24,0	23,1	22,5
Brezplačno dodeljene pravice iz posebne rezerve za nove udeležence in hitro rastoče operatorje	1,0	0,8	0,3	0,25	0,23
Količine pravic, prodanih na dražbi	5,5	9,2	3,8	3,7	5,7

Revidirana direktiva o EU ETS iz leta 2023 spodbuja izvajanje načela odgovornosti povzročitelja v letalskem sektorju. Brezplačne dodelitve za operatorje zrakoplovov bodo postopoma odpravljene do konca leta 2025. Leta 2024 se operatorjem zrakoplovov dodeli 25 % manj brezplačnih pravic.

Hkrati je 20 milijonov pravic (katerih sedanja tržna vrednost po ocenah znaša približno 1,5 milijarde EUR po ceni ogljika 75 EUR/t CO_2) rezerviranih za dodatno podporo uvajanju upravičenih alternativnih goriv. S to podporo se povečuje finančna spodbuda, ki jo zagotavlja EU ETS za uporabo alternativnih goriv namesto fosilnih, pri čemer ničelna stopnja zagotavlja finančno spodbudo nad 200 EUR na tono goriva. Ta spodbuda je od 1. januarja 2024 na voljo za upravičena goriva, ki se natočijo na poteh, vključenih v EU ETS. Z revizijo direktive o obdavčitvi energije, ki se zdaj izvaja, se bo ta spodbuda predvidoma še povečala.

[93] Ob upoštevanju posodobljenega obsega letalstva v okviru EU ETS (brez dohodnih letov iz Združenega kraljestva). Podatki operatorjev zrakoplovov, ki jih upravlja Švica, so vključeni samo v vnose za obdobje 2020–2023.

[94] Pri teh številkah niso upoštevani niti vsa zaprtja operatorjev zrakoplovov in brezplačne pravice iz posebne rezerve za nove udeležence in hitro rastoče operatorje niti donosi v letu 2012 zaradi spremembe področja uporabe. Vira: EUTL, Generalni direktorat za podnebno politiko.

[95] Če bi se upoštevalo število pravic, ki niso bile dodeljene zaradi zaprtij operatorjev zrakoplovov, bi bilo dejansko število pravic, dodeljenih za leto 2019, za 4 milijone manjše od navedenega (glej opombo 8 v Obvestilu C(2020) 8643, UL C 428I, 11.12.2020). Dodeljevanje pravic Združenemu kraljestvu (4,31 milijona pravic od skupne količine za leto 2019) je bilo leta 2019 začasno prekinjeno zaradi zaščitnih ukrepov, ki jih je Komisija sprejela za varstvo okoljske celovitosti EU ETS v primerih, ko se pravo EU preneha uporabljati za državo članico, ki izstopi iz EU. Dodeljevanje se je ponovno začelo leta 2020.

Ob priznanju, da učinkov letalstva, ki niso povezani s CO_2, ni več mogoče spregledati[96], je bil vzpostavljen namenski okvir za spremljanje, poročanje in preverjanje, ki se bo začel uporabljati 1. januarja 2025. Izvedbena pravila so bila določena v drugi reviziji uredbe o spremljanju in poročanju, sprejeti 29. avgusta 2024[97].

10. Pomorski promet

Pomorski promet je velik povzročitelj emisij CO_2, ki prispeva približno 3–4 % vseh emisij CO_2 v EU, tj. več kot 126 Mt v letu 2023, če se upoštevajo vse emisije pri plovbah v pristanišča EGP in iz njih. Z revizijo direktive o EU ETS leta 2023 se je EU ETS s 1. januarjem 2024 razširil na emisije iz pomorskega prometa. Emisije iz pomorskega prometa so vključene v področje uporabe EU ETS za 50 % emisij iz plovb, ki se začnejo ali končajo zunaj EGP, in 100 % emisij, ki nastanejo med dvema pristaniščema in kadar so ladje v pristanišču EGP. Ob upoštevanju tega področja uporabe je EU ETS vključeval 85 Mt CO_2 iz pomorskega prometa v letu 2023.

Ta razširitev EU ETS temelji na določbah, ki se uporabljajo za druge sektorje, vključene v EU ETS, ter uredbi EU o SPP v pomorstvu (Uredba (EU) 2015/757 o spremljanju emisij ogljikovega dioksida iz pomorskega prevoza, poročanju o njih in njihovem preverjanju)[98]. V letih 2024 in 2025 (prvi dve leti izvajanja) bo EU ETS vključeval emisije CO_2 z velikih ladij, ki pristajajo v pristaniščih EGP, ne glede na zastavo, pod katero plujejo. To se bo leta 2026 razširilo na emisije CH_4 (metan) in N_2O (dušikov oksid).

Obveznost pomorskega sektorja, da preda pravice za svoje emisije v okviru EU ETS, se bo uvajala postopoma. V začetnem obdobju postopnega uvajanja bodo morale ladjarske družbe predati pravice le za deleže svojih emisij v skladu z naslednjim časovnim okvirom:

- 2025: za 40 % svojih emisij, sporočenih leta 2024;
- 2026: za 70 % svojih emisij, sporočenih leta 2025;
- od leta 2027 naprej: za 100 % svojih emisij, sporočenih leta 2026 in v poznejših letih.

Za zagotovitev okoljske celovitosti EU ETS bodo države članice v primerih, ko se preda manj pravic v primerjavi s preverjenimi emisijami iz pomorskega prometa v letih 2024 in 2025, ukinile število pravic, ki ustreza tej razliki.

---

[96] Splošni vpliv svetovnega letalstva na podnebje močno presega emisije CO_2. Splošni vpliv letalstva je po ocenah dva- do štirikrat večji od vplivov emisij CO_2, če se upoštevajo tudi učinki, ki niso povezani s CO_2. Obravnava teh emisij je pomembna, saj je Medvladni panel za podnebne spremembe (IPCC) v šestem ocenjevalnem poročilu o blaženju podnebnih sprememb mednarodno letalstvo – in ladijski promet – izpostavil kot sektorja, katerih podnebni cilji ne zadostujejo za ustavitev višanja globalne temperature v skladu s Pariškim sporazumom.

[97] Nova pravila o spremljanju, dogovorjena za EU ETS, vključno z emisijami iz letalskega sektorja, ki niso emisije CO_2, Generalni direktorat za podnebno politiko, 30. avgust 2024.

[98] Uredba (EU) 2015/757 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2015 o spremljanju emisij toplogrednih plinov iz pomorskega prometa, poročanju o njih in njihovem preverjanju ter spremembi Direktive 2009/16/ES (UL L 123, 19.5.2015).

Revizija uredbe o SPP v pomorstvu in ustrezne sekundarne zakonodaje je bila dokončana leta 2023. Skupaj je bilo sprejetih osem izvedbenih in delegiranih aktov[99], da bi EU ETS za pomorski promet začel delovati leta 2024. Komisija ob podpori Evropske agencije za pomorsko varnost pomaga deležnikom pri izvajanju s pobudami za obveščanje in ozaveščanje, vključno s smernicami[100].

Vključitev emisij iz pomorskega prometa v EU ETS je del splošne strategije EU za razogljičenje sektorja. Tako kot vsa pomorska zakonodaja iz svežnja „Pripravljeni na 55“[101] bo spodbudila energijsko učinkovitost in nizkoogljične rešitve ter prispevala k zmanjšanju razlike v ceni med alternativnimi nizkoogljičnimi gorivi in tradicionalnimi fosilnimi pomorskimi gorivi. Ladje, ki spadajo na področje uporabe EU ETS, bodo podatke o emisijah za prvo obdobje poročanja (2024) predložile do 31. marca 2025, ustrezno število pravic do emisije pa predale do 30. septembra 2025. Tako kot za druge sektorje EU ETS bodo za izvajanje sistema v prvi vrsti odgovorni pristojni organi v državah članicah. To vključuje inšpekcijske preglede in dejavnosti izvrševanja ter odobritev načrtov za spremljanje, ki jih predložijo ladje, potem ko jih ocenijo akreditirani preveritelji.

Direktiva o EU ETS vključuje klavzulo o poročanju in pregledu za spremljanje izvajanja EU ETS za pomorski promet, zlasti za zgodnje odkrivanje in obravnavanje morebitnega izogibanja ter ocenjevanje zadevnega razvoja v Mednarodni pomorski organizaciji, kjer EU podpira razvoj svetovnega mehanizma za določanje cen emisij toplogrednih plinov za ladijski promet skupaj s standardom za goriva, ki ureja postopno zmanjšanje intenzivnosti toplogrednih plinov v gorivu za plovila. Poleg tega bo Komisija leta 2026 pregledala EU ETS za pomorski promet in preučila morebitno razširitev njegovega področja uporabe na ladje z bruto tonažo manj kot 5 000 ton, vendar ne manj kot 400 ton.

11. Okvir za izvajanje EU ETS

Okoljsko verodostojen EU ETS, ki nemoteno deluje, je odvisen od zanesljivega okvira zahtev za spremljanje, poročanje, preverjanje in akreditacijo. Te zahteve so harmonizirane v uredbi o spremljanju in poročanju ter uredbi o akreditaciji in preverjanju (Uredba (EU) 2018/2067)[102]. Države morajo vsako leto poročati o izvajanju teh uredb in direktive o EU ETS.

[99] Ti vključujejo Izvedbeno uredbo (EU) 2023/2297, Izvedbeno uredbo (EU) 2023/2449, Izvedbeno uredbo (EU) 2023/2599, Delegirano uredbo (EU) 2023/2776, Delegirano uredbo (EU) 2023/2849, Izvedbeni sklep (EU) 2023/2895, Delegirano uredbo (EU) 2023/2917 in Izvedbeni sklep (EU) 2024/411.

[100] Več informacij je na voljo na spletišču Komisije na strani Zmanjšanje emisij iz sektorja ladijskega prometa.

[101] Poleg razširitve EU ETS na pomorski promet ti ukrepi vključujejo pobudo za povečanje povpraševanja po trajnostnih alternativnih gorivih (pobuda FuelEU za pomorstvo, ki spreminja Direktivo 2009/16/ES) ter revizijo obstoječih direktiv o obdavčitvi energije (Direktiva 2003/96/ES), infrastrukturi za alternativna goriva (Direktiva 2014/94/EU) in energiji iz obnovljivih virov (Direktiva (EU) 2018/2001).

[102] Izvedbena uredba Komisije (EU) 2018/2067 z dne 19. decembra 2018 o preverjanju podatkov in o akreditaciji preveriteljev v skladu z Direktivo 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta (UL L 334, 31.12.2018). Uredba je bila leta 2020 spremenjena z Uredbo Komisije (EU) 2020/2084, leta 2024 pa z Uredbo Komisije (EU) 2024/1321. Glej prečiščeno besedilo.

To poglavje temelji na podatkih o izvajanju EU ETS, ki jih države vsako leto sporočijo v skladu s členom 21 direktive o EU ETS (rok je 30. junij). Italija do 25. oktobra 2024, ko je bilo to poročilo dokončano, še vedno ni predložila svojega poročila za leto 2023. Ker najnovejši podatki za Italijo niso na voljo, so v tem poglavju kot približek uporabljeni podatki, ki jih je Italija sporočila za leto 2022, da se omogoči medletna primerjava. Za vse druge države se uporabljajo podatki za leto 2023.

11.1 Spremljanje in poročanje o emisijah

Sistem za spremljanje emisij v sistemu EU ETS temelji na pristopu gradnikov. To upravljavcem omogoča visoko stopnjo prožnosti, s čimer se zagotavljata stroškovna učinkovitost in zanesljivost podatkov o emisijah. Upravljavci lahko uporabljajo več pristopov k spremljanju (na podlagi izračuna ali na podlagi meritev in izjemoma nadomestni pristop), pa tudi kombinacijo metod za posamezne dele naprave. Operatorji zrakoplovov lahko uporabljajo le pristop na podlagi izračuna, pri čemer je osrednji parameter leta poraba goriva.

V skladu z uredbo o spremljanju in poročanju morajo imeti upravljavci naprav in operatorji zrakoplovov načrt za spremljanje, ki ga odobri pristojni nacionalni organ. To preprečuje samovoljno izbiro metodologij spremljanja in časovne spremembe. V letu 2023 so se lahko za naprave v petih državah[103] (tako kot leta 2022) še naprej uporabljali poenostavljeni načrti za spremljanje v primerih z majhnim tveganjem[104]. V letalstvu se ta določba ne uporablja več za operatorje z nizkimi emisijami v nobeni državi.

Večina naprav v celoti izpolnjuje pravne zahteve za spremljanje emisij. Večina upravljavcev naprav je za izračun emisij uporabila metodologijo na podlagi izračuna[105]. Glede na poročila so se sistemi za neprekinjeno merjenje emisij uporabljali pri 151 napravah (1,8 %) v 22 državah, tj. pri sedmih napravah manj kot leta 2022. Od tega so se navedeni sistemi pri 94 napravah uporabljali za merjenje emisij CO_2, pri 43 napravah za N_2O in pri 14 napravah za oba plina. Sistemi za neprekinjeno merjenje emisij se najpogosteje uporabljajo v Nemčiji in na Češkem. Izmerjene emisije 39 naprav so vsebovale tudi biogeni CO_2. Od naprav, pri katerih se uporabljajo sistemi za neprekinjeno merjenje emisij, se je pri 72 ta metodologija uporabljala za merjenje več kot 95 % emisij, pri drugih 79 pa se je uporabljala kombinacija sistemov za neprekinjeno merjenje emisij in metodologije na podlagi izračuna.

Samo deset držav je poročalo o uporabi nadomestnega pristopa. Ta je bil uporabljen pri 23 napravah (štirih manj kot leta 2022, vendar podobno v smislu emisij), katerih emisije znašajo približno 2,6 Mt CO_2e. Ena naprava na Nizozemskem zaradi svoje zapletene strukture ustvari 56 % vseh sporočenih emisij, določenih z uporabo nadomestne metodologije.

[103] Te države članice so Danska, Finska, Madžarska, Litva in Nizozemska. Hrvaška ne uporablja več poenostavljenega poročanja.

[104] Člen 13 uredbe o spremljanju in poročanju.

[105] Glavni razlog za to je, da metodologija na podlagi meritev zahteva znatne vire ter znanje in izkušnje, ki jih veliko manjših upravljavcev nima.

Večina naprav je leta 2023 uporabila najnižje stopnje[106], ki se zahtevajo v skladu z uredbo o spremljanju in poročanju. Glede na poročila je le 98 naprav kategorije C (leta 2022 jih je bilo 96) pri vsaj enem parametru odstopalo od zahteve glede uporabe najvišjih stopenj za glavne tokove vira. So v 17 različnih državah (enako kot leta 2022) in so predstavljale 15,9 % naprav kategorije C. Ta odstopanja so dovoljena le, če upravljavec dokaže, da doseganje najvišje stopnje tehnično ni izvedljivo ali da mu povzroča nerazumno visoke stroške. Ko ti pogoji niso več izpolnjeni, mora upravljavec sistem za spremljanje ustrezno izboljšati.

Uredba o spremljanju in poročanju je bila prvič spremenjena oktobra 2023, da bi se izvedla revizija direktive o EU ETS iz leta 2023[107]. Ključne spremembe so se nanašale na pravila o spremljanju in poročanju za novi ETS 2 (glej poglavje 2). Poleg tega se v posodobljenih pravilih upošteva obveznost, da se od leta 2024 spremljajo in sporočajo emisije za naprave za sežiganje komunalnih odpadkov. Spremembe v zvezi z napravami in letalstvom se uporabljajo od 1. januarja 2024, pravila za ETS 2 pa so začela veljati julija 2024.

Druga revizija uredbe o spremljanju in poročanju je bila sprejeta 29. avgusta 2024[108]. Uvaja zahteve glede spremljanja in poročanja za vplive letalstva, nepovezane s CO_2 na let, ter o tem, kako v okviru EU ETS določiti ničelno stopnjo emisij iz zgorevanja obnovljivih goriv nebiološkega izvora, recikliranih ogljičnih goriv in sintetičnih nizkoogljičnih goriv. Ključni pogoj za ničelno stopnjo emisij je dokaz skladnosti s trajnostnimi merili in merili za prihranek emisij. Revidirana uredba izboljšuje tudi obstoječa pravila, vključno s tistimi o spremljanju in poročanju o transportu CO_2 z drugimi sredstvi, ki niso cevovodi, in o CO_2, za katerega se šteje, da je trajno kemično vezan v proizvodu.

Sprejete so bile tudi spremembe za ureditev uporabe pred kratkim vzpostavljene vseevropske podatkovne zbirke za biogoriva[109] kot načina za dokazovanje skladnosti s trajnostnimi merili in merili za prihranek emisij. Uvedene so bile dodatne podrobne zahteve glede spremljanja in poročanja, da bi se zajele uporaba alternativnih letalskih goriv, uskladitev mejnih vrednosti za male onesnaževalce in obravnava biomase/obnovljivih goriv nebiološkega izvora/recikliranega ogljičnega goriva v letalstvu. Z drugo revizijo uredbe o spremljanju in poročanju se je pospešilo tudi izvajanje ETS 2, pri čemer so bile obravnavane spremembe, ki še niso bile izvedene od prve revizije, da bi se spodbudilo nadaljnje usklajevanje, zmanjšalo upravno breme za gospodarske subjekte in nacionalne organe ter izboljšala splošna učinkovitost sistema.

[106] V skladu z uredbo o spremljanju in poročanju morajo vsi upravljavci uporabljati določene najnižje stopnje. Naprave, ki oddajajo več kot 50 kt CO_2, morajo uporabljati najvišjo stopnjo za glavne tokove vira (kar pomeni zanesljivejšo kakovost podatkov, medtem ko za manjše vire zaradi stroškovne učinkovitosti veljajo manj stroge zahteve).

[107] Izvedbena uredba Komisije (EU) 2023/2122 z dne 17. oktobra 2023 o spremembi Izvedbene uredbe (EU) 2018/2066 glede posodobitve spremljanja emisij toplogrednih plinov in poročanja o njih v skladu z Direktivo 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta (UL L, 2023/2122, 18.10.2023).

[108] Izvedbena uredba (EU) 2018/2066 – glej opombo 7.

[109] Več informacij je na voljo v podatkovni zbirki Unije o biogorivih.

Uredba o SPP v pomorstvu je bila leta 2023 revidirana[110] zaradi priprave na razširitev sistema EU ETS na pomorski promet, zlasti z vključitvijo emisij, ki niso emisije CO_2, in podrobnih pravil za določanje emisij družb, ki spadajo na področje uporabe EU ETS.

11.2 Preverjanje in akreditacija

Preveritelje poročil o emisijah v okviru EU ETS mora za ocenjevanje v skladu z uredbo o akreditaciji in preverjanju ter standardom ISO 14065 (mednarodni standard ISO) akreditirati nacionalni akreditacijski organ. Akreditirani preveritelji lahko delujejo z medsebojnim priznavanjem v vseh državah, vključenih v EU ETS, pri čemer lahko v celoti izkoristijo enotni trg. To zagotavlja tudi zadostno razpoložljivost storitev po vsej EU. V preglednici F v oddelku IV spremnega delovnega dokumenta služb Komisije je prikazan podroben pregled vidikov akreditacije in preverjanja v letu 2023.

Leta 2023 je bilo 105 preveriteljev akreditiranih za naprave, 20 pa za operatorje zrakoplovov. Poleg tega je 28 držav poročalo, da je na njihovem ozemlju leta 2023 deloval vsaj en tuji preveritelj, šest držav pa je navedlo, da so imele samo tuje preveritelje. To kaže, da je medsebojno priznavanje preveriteljev med državami še naprej uspešno.

Ugotovljeno je bilo, da je raven skladnosti preveriteljev z uredbo o akreditaciji in preverjanju visoka. Za leto 2023 ni bil sporočen noben začasni odvzem ali odvzem akreditacije preveritelja. V dveh primerih se je obseg akreditacije preveriteljev zmanjšal (Finska in Poljska). Za primerjavo, za leto 2022 so bili sporočeni trije začasni odvzemi, en odvzem akreditacije in eno zmanjšanje obsega.

Vzporedno z revizijo uredbe o spremljanju in poročanju je bila revidirana tudi uredba o akreditaciji in preverjanju. Ta je bila sprejeta 13. maja 2024, pred rokom za predložitev preverjenih poročil o izhodiščnih podatkih do 30. maja 2024. Cilj te spremembe je bil:

- za brezplačno dodelitev pravic za industrijske naprave: določiti vlogo preveritelja pri preverjanju izvajanja priporočil glede energijske učinkovitosti kot enega od pogojev za brezplačno dodelitev pravic in pri preverjanju, ali se uporabljajo odstopanja od tega pogojevanja v skladu s členom 22a uredbe o brezplačni dodelitvi pravic;

- za ETS 2: razširiti uporabo Uredbe na preverjanje za ETS 2 (npr. uvedba novega področja uporabe akreditacije za ETS 2, posebna pravila o tem, kdaj opustiti obiske na lokaciji, vloga preveritelja pri preverjanju dvojnega štetja med sistemoma);

- uskladiti uredbo o akreditaciji in preverjanju z revidirano uredbo o spremljanju in poročanju za letalski sektor: jasno opredeliti vlogo preveritelja pri ocenjevanju skladnosti s členoma 54 in 54a uredbe o spremljanju in poročanju, ki vključujeta posebne zahteve glede tega, kako trajnostna letalska goriva in njihove emisije pripisati letom;

[110] Uredba (EU) 2015/757 – glej opombo 98.

- izboljšati obstoječe zahteve v zvezi z akreditacijo in preverjanjem, na primer tako, da se preveriteljem omogoči izvajanje virtualnih obiskov na lokaciji za letalski sektor tudi v neizjemnih okoliščinah.

Trenutno poteka druga revizija uredbe o akreditaciji in preverjanju. Vključevala bo zahteve za akreditacijo in preverjanje vplivov letalstva, nepovezanih s CO_2, vlogo preveritelja pri preverjanju doseganja mejnikov in ciljev, vključenih v načrte naprav za podnebno nevtralnost, ter druge spremembe, uvedene z drugo revizijo uredbe o spremljanju in poročanju.

11.3 Smernice

Komisija je pripravila smernice[111] za spremljanje, poročanje, preverjanje in akreditacijo. Cilj je pristojnim organom, upravljavcem, preveriteljem in drugim deležnikom zagotoviti podrobna navodila, tehnike in najboljše prakse o izvajanju sistema EU ETS. Te smernice imajo ključno vlogo pri zagotavljanju celovitosti, preglednosti, skladnosti in točnosti podatkov o emisijah v okviru EU ETS. Zaradi razvoja metodologij in tehnologij uporaba dobrih praks in novih tehnik prispeva k zmanjšanju napak in podpira splošno učinkovitost sistema pri zmanjševanju emisij toplogrednih plinov. Te smernice se bodo posodabljale, da bi se upoštevale revizije uredbe o spremljanju in poročanju ter uredbe o akreditaciji in preverjanju. Prednost bo dana splošnim smernicam za naprave in operatorje zrakoplovov ter smernicam glede vprašanj o biomasi in obnovljivih gorivih.

11.4 Pristojni nacionalni organi

Organizacija pristojnih nacionalnih organov za izvajanje EU ETS se med državami razlikuje. V nekaterih državah je vključenih več lokalnih organov, v drugih pa je izvajanje bolj centralizirano. Države te pristope izbirajo na podlagi stroškovne in časovne učinkovitosti. Pregled usklajevanja med pristojnimi organi, ki izvajajo EU ETS, je predstavljen v preglednici G v oddelku IV spremnega delovnega dokumenta služb Komisije.

Vse države so poročale o vsaj enem osrednjem pristojnem organu, ki je v letu 2023 sodeloval pri izvajanju EU ETS. V 14 državah je bil za vse dejavnosti EU ETS odgovoren le en osrednji pristojni organ. Če dejavnosti EU ETS upravlja več pristojnih organov, so države poročale o uporabi ene ali več različnih rešitev in orodij za usklajevanje dela med temi organi. Te rešitve in orodja vključujejo osrednji pristojni organ, ki je odgovoren za spremljanje, poročanje, akreditacijo in preverjanje (12 držav) ter ima usklajevalno vlogo[112] (10 držav), osrednji pristojni organ, ki izdaja zavezujoča navodila in

[111] Spremljanje emisij iz EU ETS, poročanje o njih in njihovo preverjanje, Generalni direktorat za podnebno politiko, 31. avgust 2024.

[112] Če so za spremljanje, poročanje in preverjanje odgovorni regionalni/lokalni organi, ustrezne dokumente (kot so načrti za spremljanje) zaradi nadzora kakovosti postopkov spremljanja, poročanja in preverjanja pregleda tudi osrednji pristojni organ.

smernice za lokalne organe (pet držav), zagotavlja skupno usposabljanje pristojnih organov (osem držav) in sklicuje redne delovne skupine ali srečanja organov (13 držav).

Leta 2023 16 držav upravljavcem naprav ni zaračunavalo upravnih pristojbin za izdajo dovoljenj za načrte za spremljanje in njihovo odobritev (tako kot leta 2022). V 17 državah pristojbin prav tako niso morali plačevati operatorji zrakoplovov (tako kot leta 2022). Pristojbine so se zelo razlikovale glede na državo in vrsto storitve ter so znašale od približno 19 EUR do 8 442 EUR za izdajo dovoljenja in odobritev načrta za spremljanje za naprave ter od 2 EUR do 4 100 EUR za operatorje zrakoplovov. Vse države razen Češke so poročale tudi o zaračunavanju upravnih pristojbin v različnih zneskih za znatne spremembe načrtov za spremljanje. Pregled upravnih pristojbin v EU ETS je predstavljen v preglednici H v oddelku IV spremnega delovnega dokumenta služb Komisije.

11.5 Skladnost z EU ETS

Skladnost z zahtevami EU ETS se preverja letno. Upravljavec mora za vsako leto delovanja do 31. marca naslednjega leta predložiti letno poročilo o emisijah. Ko pristojni organ pregleda preverjeno poročilo, mora upravljavec do 30. septembra istega leta predati število pravic, ki ustreza njegovim preverjenim emisijam[113].

V skladu z direktivo o EU ETS se za vsako tono izpuščenega CO_2, za katero pravica ni bila predana pravočasno, naloži kazen v višini 100 EUR[114]. Ta znesek se prišteje ustreznim stroškom predaje pravic. Za kršitve zakonodaje o EU ETS se lahko uporabijo tudi druge kazni.

V preglednicah I, J in K v oddelku IV spremnega delovnega dokumenta služb Komisije je prikazan podroben pregled skladnosti z EU ETS.

V ciklu skladnosti za leto 2023 je bila raven skladnosti z zahtevami EU ETS še naprej zelo visoka. Upravljavci in operatorji, odgovorni za več kot 9 % emisij iz naprav in letalstva, so v večini let pravočasno izpolnili svoje pravne obveznosti. Učinkovitost sistema zagotavljanja skladnosti se je izboljšala s povečanjem uporabe elektronskega poročanja. V letu 2023 je 12 držav uporabljalo avtomatizirane informacijske sisteme in elektronske predloge za načrte za spremljanje, poročila o emisijah, poročila o preverjanju in/ali poročila o izboljšavah. Devet držav je avtomatizirane informacijske sisteme uporabljalo tudi za upravljanje delovnih postopkov v zvezi z načrti metodologije spremljanja, letnimi poročili o ravni dejavnosti in drugimi izmenjavami informacij o dodelitvah.

[113] Pri reviziji direktive o EU ETS leta 2023 je bil rok za predajo pravic prestavljen s 30. aprila na 30. september (uporablja se od leta 2024 naprej).

[114] Kazen se indeksira v skladu z inflacijo.

Zaradi izjemnih okoliščin je devet držav (šest v letu 2022) preveriteljem dovolilo izvedbo virtualnih obiskov na lokaciji[115]. Ustrezni pristojni organ je odobril virtualne obiske na lokaciji v zvezi s sedmimi napravami in 11 operatorji zrakoplovov.

Pristojni organi izvajajo različne preglede skladnosti v zvezi z letnimi poročili o emisijah naprav. V letu 2023 so vsi pristojni organi preverili popolnost poročil upravljavcev naprav, večina pa jih je preverila tudi popolnost poročil operatorjev zrakoplovov. Izjeme so bili pristojni organi v Grčiji in Latviji (z desetimi oziroma dvema operatorjema zrakoplovov) ter Lihtenštajnu in Severni Irski, ker ti državi ne upravljata nobenih operatorjev zrakoplovov.

Pristojni organi desetih držav so izvedli konservativne ocene za 47 naprav (približno 0,6 % vseh naprav, kar je manj kot 0,7 % v letu 2022). Od 4,2 Mt CO_2e, o katerih se je poročalo v zvezi s 47 napravami, je bilo konservativno ocenjenih 2,1 Mt (v primerjavi z 1,0 Mt od 2,4 Mt CO_2e v letu 2022, o katerih se je poročalo v zvezi z 61 napravami).

Konservativne ocene so se izvedle, če letna poročila o emisijah niso bila predložena pravočasno, če je bilo pri preverjanju izdano negativno mnenje ali če poročilo o emisijah ni bilo v skladu z uredbo o spremljanju in poročanju[116]. Pri 15 napravah so bile vse emisije ocenjene konservativno. Pri desetih napravah je konservativna ocena vključevala le del emisij. Pri 17 napravah je bilo ocenjeno, da niso ustvarjale emisij, za preostalih pet naprav pa se je v času priprave tega poročila konservativno ocenjevanje še vedno izvajalo.

O konservativnih ocenah za letalstvo so poročale tri države[117] (pet v letu 2022), in sicer v zvezi z 22 operatorji zrakoplovov (33 leta 2022) in 0,06 Mt CO_2e (0,31 Mt CO_2e leta 2022).

Pregledi pristojnih organov so še naprej pomembni za dopolnjevanje dela preveriteljev. 19 držav članic je poročalo, da so poleg preverjanja poročil o emisijah izvedle tudi preglede na lokaciji naprav (ena več kot leta 2022). Tri države[118] so poročale o pregledih na lokaciji v zvezi z letalstvom (enako kot leta 2022).

V letu 2023 so bile 38 upravljavcem naprav v desetih državah[119] naložene globe, ker niso predali zadostnega števila pravic do emisije za kritje svojih sporočenih emisij (presežne emisije). Na področju letalstva so kazni za presežne emisije sporočile štiri države v zvezi z devetimi operatorji zrakoplovov. 14 držav[120] je poročalo o 75 kršitvah, zaradi katerih so naložile kazni ali izdale uradna opozorila ali opomine, med katerimi je bilo tudi nekaj

[115] V skladu s členom 34a uredbe o akreditaciji in preverjanju lahko preveritelj izvede virtualni obisk na lokaciji, če lokacije ne more obiskati zaradi višje sile. Virtualni obisk lahko opravi le, če to odobri pristojni organ in če so izpolnjeni določeni pogoji.

[116] Člen 70 uredbe o spremljanju in poročanju.

[117] Podatki, ki jih je Italija sporočila za leto 2022, uporabljeni kot približek – glej stran 38 tega poročila.

[118] Dodatni dve državi (Lihtenštajn in Severna Irska) ne upravljata nobenih operatorjev zrakoplovov.

[119] Podatki, ki jih je Italija sporočila za leto 2022, uporabljeni kot približek – glej stran 38 tega poročila.

[120] Teh 14 držav so Češka, Danska, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Španija in Švedska. Za Italijo so bili kot približek uporabljeni podatki, sporočeni za leto 2022. Podatki, ki jih je Italija sporočila za leto 2022, uporabljeni kot približek – glej stran 38 tega poročila.

primerov presežnih emisij. Sporočenih je bilo skupno 43 glob (ki so bile ali bodo naložene, npr. zaradi sodnih postopkov, ki še potekajo) v skupnem znesku 88,8 milijona EUR. To je vključevalo tudi področje letalstva, na katerem je bilo v štirih državah ugotovljenih devet kršitev, za katere je bilo naloženih sedem glob v skupnem znesku 0,6 milijona EUR. Večina glob izhaja iz kazni za presežne emisije.

Kršitve, sporočene za leto 2023, so se najpogosteje nanašale na nepravočasno predložitev poročila o emisijah (23 primerov) ali poročila o ravni dejavnosti (18 primerov), opustitev obveščanja o spremembah načrta za spremljanje ali njegove posodobitve (sedem primerov) in delovanje brez dovoljenja za emisije (sedem primerov).

12. EU ETS v okviru podnebnega in energetskega upravljanja EU

EU ETS deluje v širšem okviru podnebnega in energetskega upravljanja EU, vključno z direktivo o energijski učinkovitosti (Direktiva (EU) 2023/1791)[121], ki je bila prenovljena v okviru svežnja reform „Pripravljeni na 55“. Njen cilj je doseči prihranke energije z določitvijo ciljev in obveznosti za države članice in podjetja. Signal cene ogljika v okviru EU ETS se upošteva pri izbiri ukrepov politike in dejavnosti, ki se izvajajo v ta namen. Komisija mora v skladu s členom 35(1) direktive o energijski učinkovitosti v letnem poročilu o delovanju evropskega trga ogljika (tem poročilu) upoštevati izvajanje navedene direktive.

Revidirana direktiva o energijski učinkovitosti uvaja nova pravila za zmanjšanje porabe končne energije na ravni EU za 11,7 % do leta 2030 v primerjavi z napovedmi iz referenčnega scenarija EU iz leta 2020. K doseganju tega cilja morajo prispevati vse države članice. V ta namen so v posodobljenih celovitih nacionalnih energetskih in podnebnih načrtih (NEPN) v skladu z uredbo o upravljanju določile okvirne nacionalne prispevke in potek. Države članice so osnutke posodobljenih nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov predložile leta 2023, končni načrti pa bi morali biti pripravljeni do 30. junija 2024.

Signal cene ogljika, ki ga zagotavlja EU ETS, prispeva k ocenjevanju naložb in ukrepov, povezanih z energijsko učinkovitostjo, v vključenih sektorjih. Države članice za financiranje izboljšanja energijske učinkovitosti uporabljajo tudi prihodke z dražb v okviru EU ETS. V letu 2023 je 20 držav članic sporočilo, da so za financiranje projektov, povezanih z energijsko učinkovitostjo, porabile 2,3 milijarde EUR. Ta sredstva so vključevala naložbe v toplotno posodobitev javnih in zasebnih stavb, svetovanje o energijski učinkovitosti, učinkovito javno razsvetljavo, učinkovite sisteme ogrevanja in hlajenja, vključno z daljinskim ogrevanjem, ter raziskave in razvoj, vse s ciljem zmanjšanja porabe energije.

[121] Direktiva (EU) 2023/1791 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. septembra 2023 o energetski učinkovitosti in spremembi Uredbe (EU) 2023/955 (prenovitev) (UL L 231, 20.9.2023).

13. Povezava med EU ETS in švicarskim ETS

EU ETS in švicarski ETS sta od leta 2020 povezana na podlagi mednarodnega sporazuma med EU in Švicarsko konfederacijo. To pomeni, da se lahko pravice, izdane v okviru enega sistema, predajo v zvezi z emisijami, nastalimi v katerem koli od teh sistemov. Z dostopom do večjega trga lahko upravljavci povečajo stroškovno učinkovitost in imajo več možnosti za zmanjšanje emisij. V sporazumu o povezavi[122] so določeni pogoji in zahteve, v skladu s katerimi sta oba sistema povezana. Vzpostavlja tudi mehanizem, ki zagotavlja, da so izpolnjeni pogoji za povezavo iz člena 25 direktive o EU ETS.

Za EU je bila ključna zahteva, da v sporazum o povezavi vključi letalstvo. Na podlagi člena 6 navedenega sporazuma Švica uporablja enak pristop k pravilom o področju uporabe, zgornji meji in dodeljevanju pravic kot EU ETS. V skladu s členom 7 sporazuma o povezavi se bo na podlagi revidirane direktive o EU ETS to nadaljevalo.

Švicarski ETS vključuje švicarske notranje lete in odhodne lete do letališč EGP, medtem ko leti v Švico iz EGP spadajo v EU ETS. S to ureditvijo se povečuje okoljska celovitost obeh sistemov. EU ETS in švicarski ETS od izstopa Združenega kraljestva iz EU uporabljata enak pristop za dohodne in odhodne lete iz Združenega kraljestva in v Združeno kraljestvo. Po reviziji direktive o EU ETS leta 2023 je bilo področje uporabe obeh sistemov razširjeno na lete v najbolj oddaljene regije EU in iz njih.

V preglednicah L in M v oddelku V spremnega delovnega dokumenta služb Komisije so predstavljeni ključni podatki za oba sistema za leto 2023 – količine pravic, prodanih na dražbah, količine brezplačno dodeljenih pravic ter preverjene emisije v zvezi z napravami in operatorji zrakoplovov. Njihova primerjava kaže, da pri združljivosti sistemov ne gre za vprašanje velikosti, temveč kvalitativnih zahtev, enakih konkurenčnih pogojev in ukrepov za zaščito celovitosti trga.

V skladu s sporazumom o povezavi je bila vzpostavljena neposredna povezava med registroma obeh sistemov, da se omogočijo prenosi pravic med sistemoma. Udeležencem na trgu omogoča, da izvajajo transakcije med sistemoma, kot da bi tvorila enoten trg, s čimer se izboljša likvidnost na povezanem trgu. Prenosi med sistemoma (registroma) se izvajajo vsak dan, od ponedeljka do petka, razen na določene datume, vezane na praznike.

V preglednicah 9 in 10 so prikazani učinki povezave med EU ETS in švicarskim ETS v letu 2023. Preglednici kažeta, v kolikšni meri so regulirani subjekti v okviru obeh sistemov uporabljali pravice, izdane v okviru drugega sistema, za zagotavljanje skladnosti.

Regulirani subjekti, vključeni v EU ETS (naprave in operatorji zrakoplovov), so za zagotavljanje skladnosti v letu 2023 uporabili skupno 1 140 848 pravic, izdanih v okviru švicarskega ETS. To je skoraj 170 000 pravic več kot leta 2022 in skoraj 550 000 pravic več

[122] Sporazum med Evropsko unijo in Švicarsko konfederacijo o povezavi njunih sistemov trgovanja z emisijami toplogrednih plinov (UL L 322, 7.12.2017).

kot leta 2021, kar kaže na večjo uporabo prožnosti, ki jo zagotavlja povezava med EU ETS in švicarskim ETS ter vse večjo ozaveščenost in sprejemanje povezave.

Čeprav se je za naprave v okviru EU ETS porabilo manj pravic za letalstvo, izdanih v okviru švicarskega ETS, kot v prejšnjem letu (približno 100 000 v letu 2023 v primerjavi s 180 000 v letu 2022), se je to delno izravnalo s povečano uporabo splošnih pravic iz švicarskega ETS (približno 425 000 v letu 2023 v primerjavi s 395 000 v letu 2022).

Število splošnih pravic v okviru švicarskega ETS, ki so jih operatorji zrakoplovov iz EU leta 2023 uporabili za zagotavljanje skladnosti, se je nekoliko povečalo, in sicer na približno 50 000 (v primerjavi s 40 000 v letu 2022). Število pravic za letalstvo v okviru švicarskega ETS, ki jih operatorji zrakoplovov uporabljajo za zagotavljanje skladnosti v EU ETS, pa se je znatno povečalo, in sicer s približno 355 000 v letu 2022 na 560 000 v letu 2023. V relativnem smislu so pravice, izdane v okviru švicarskega ETS, predstavljale manj kot 0,10 % vseh predanih pravic v okviru EU ETS v letu 2023. Vendar so te pravice predstavljale večji, tj. 21,64-odstotni delež vseh pravic švicarskega ETS, ki so bile v zadevnem letu brezplačno dodeljene in prodane na dražbah.

V okviru švicarskega ETS je bil v zvezi z napravami v letu 2023 za zagotavljanje skladnosti uporabljen večji delež splošnih pravic EU ETS kot v letu 2022 (11,6 % v primerjavi s 6,2 %). V nobenem letu se v zvezi z napravami v okviru švicarskega ETS za zagotavljanje skladnosti niso uporabile pravice za letalstvo v okviru EU ETS.

V preglednici 11 je prikazana skupna količina pravic (splošnih pravic in pravic za letalstvo), ki so bile od leta 2020 v imenu udeležencev na trgu prenesene med EU ETS in švicarskim ETS. Do zdaj je bilo skupno število prenosov največje leta 2023. Pregled preteklega stanja zdaj kaže, da je bilo iz EU ETS v švicarski ETS prenesenih 1 268 426 pravic. Pri tem pa je treba opozoriti, da lahko številke vključujejo ponovne prenose istih pravic.

Preglednica 6: Enote, uporabljene za zagotavljanje skladnosti, v registru EU, za leto 2023 – podatki, pridobljeni iz registra EU na dan 1. oktobra 2024

Naprave	**Brezplačna dodelitev in prodaja na dražbi**	**Preverjene emisije**	**Predane enote**	**Pravice v okviru EU ETS**		**Pravice v okviru švicarskega ETS**	
				Splošno	*Letalstvo*	*Splošno*	*Letalstvo*
	1 055 030 682	1 096 788 327	1 099 802 112	1 095 206 929	4 068 223	425 611	101 349
	% vseh			99,58	0,37	0,04	0,01
Operatorji zrakoplovov	**Brezplačna dodelitev (vključno s švicarskim ETS) in prodaja na dražbi**	**Preverjene emisije (vključno s švicarskim ETS)**	**Predane enote**	**Pravice v okviru EU ETS**		**Pravice v okviru švicarskega ETS**	
				Splošno	*Letalstvo*	*Splošno*	*Letalstvo*
	28 261 053	54 128 536	54 186 768	34 756 873	18 816 007	51 865	562 023
	% vseh			64,14	34,72	0,10	1,04

Preglednica 10: Enote, uporabljene za zagotavljanje skladnosti, v švicarskem registru, za leto 2023 – operatorji zrakoplovov se nanašajo na tiste, ki jih upravlja Švica

Naprave	**Brezplačna dodelitev in prodaja na dražbi**	**Preverjene emisije**	**Predane enote**	**Pravice v okviru EU ETS**		**Pravice v okviru švicarskega ETS**	
				Splošno	*Letalstvo*	*Splošno*	*Letalstvo*
	4 177 117	3 912 485	3 904 451	452 906	0	3 419 042	32 503
	% vseh			11,60	–	87,57	0,83
Operatorji zrakoplovov	**Brezplačno dodeljene pravice (tudi v okviru EU ETS) in pravice, prodane na dražbah**	**Preverjene emisije (vključno z EU ETS)**	**Predane enote**	**Pravice v okviru EU ETS**		**Pravice v okviru švicarskega ETS**	
				Splošno	*Letalstvo*	*Splošno*	*Letalstvo*
	1 095 995	1 632 015	1 630 901	118 408	714 629	17 747	780 117
	% vseh			7,26	43,82	1,09	47,83

Preglednica 11: Prenosi pravic med EU ETS in švicarskim ETS (2020–2023)

Leto	2020	2021	2022	2023	Skupaj
Prenos iz EU ETS v švicarski ETS	475 679	1 051 360	1 714 499	2 603 612	5 845 150
Prenos iz švicarskega ETS v EU ETS	0	1 523 770	1 215 662	1 837 292	4 576 724
Stanje	**1 268 426**				

14. Povzetek

EU ETS je leta 2023 zaznamovalo zgodovinsko zmanjšanje emisij iz naprav, h kateremu je največ prispeval elektroenergetski sektor, v katerem se je proizvodnja električne energije iz obnovljivih virov (predvsem vetrne in sončne) znatno povečala, trend nadomeščanja premoga s plinom pri proizvodnji električne energije pa se je nadaljeval. S tem razvojem so emisije ETS iz naprav zdaj za približno 47,6 % nižje od ravni iz leta 2005 in so na dobri poti, da do leta 2030 dosežejo cilj 62-odstotnega zmanjšanja.

Doseganje večjega zmanjšanja emisij v EU ETS v letu 2023 je olajšal trajen in močan signala cene ogljika. Po oceni organa ESMA je trg ogljika EU v letu 2023 ostal stabilen in je še naprej deloval v skladu s temeljnimi tržnimi načeli. Poleg tega se zdaj šteje, da je večina priporočil, ki jih je organ ESMA izdal leta 2022 za povečanje preglednosti trga ogljika, izvedenih.

Razvoj emisij potrjuje uspešnost in učinkovitost EU ETS kot ene od glavnih spodbud politike za razogljičenje evropskega gospodarstva. Prihodki iz EU ETS so prav tako še naprej pomemben vir financiranja za ta prehod, saj so sredstva, zbrana leta 2023, znašala 43,6 milijarde EUR, razdeljena pa so bila predvsem nacionalnim proračunom, pa tudi skladu za inovacije in skladu za modernizacijo ter mehanizmu za okrevanje in odpornost za načrt REPowerEU. Skupni prihodek, ki je bil do zdaj zbran v okviru EU ETS, presega 200 milijard EUR.

Vendar so potrebna nadaljnja prizadevanja za zmanjšanje emisij in preobrazbo gospodarstva EU v skladu s cilji evropskih podnebnih pravil in cilji evropskega zelenega dogovora. Da bi se ta prizadevanja podprla, je bila leta 2023 revidirana direktiva o EU ETS. Zgornja meja emisij je bila poostrena, področje uporabe sistema pa je bilo razširjeno na pravičen delež EU v emisijah CO_2 iz pomorskega prometa. Okrepljen je bil tudi sistem za letalstvo. Ustvarjen je bil nov sistem ETS 2, ki naj bi pripomogel k hitrejšemu zmanjšanju emisij v stavbnem sektorju, sektorju cestnega prometa in dodatnih sektorjih. Revidirana direktiva je v celoti veljavna, Komisija in države članice pa si še naprej prizadevajo za njeno izvajanje.